

4 / 2010 - Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vapaa Ajatteliija

Kesäpäiviä Helsingissä ja Seinäjoella

**Vapaa-
ajattelijain
liitto ry –
Fritänkarnas
förbund rf**

VARAPUHEENJOHTAJA
Robert Brotherus
045 114 5602
robert@iki.fi

PÄÄSIHTEERI
Eino Huotari
044 081 6543
eino.huotari@kolumbus.fi

**LIITTOVALTUUSTON
PUHEENJOHTAJA**
Olavi Korhonen
0500 556 010
olavi.korhonen@pp.inet.fi

TOIMISTO
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki
0440 715 601

(09) 715 602
val@vapaa-ajattelijat.fi
Toimisto on avoinna arkisin klo
11–15.

KOTISIVU
http://www.vapaa-ajattelijat.fi

PANKKIYHTEYS
Sampo 800014-85180
(Lahjoitus- ja testamenttitili sama.)

Vapaa Ajattelija

65. vuosikerta

Julkaisija
Vapaa-ajattelijain liitto ry –
Fritänkarnas förbund rf

Päätoimittaja
Robert Brotherus

Toimitussihteeri
Tiina Raevaara
040 827 7531
tiina.raevaara@gmail.com

Toimitusneuvosto
Susanna Niinimäki, Heljä Pekkalin,
Teuvo Pykönen, Joni Pelkonen,
Jaakko Wallenius, Nora Luoto.

Taitto
Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys

Etappi ry / Mediapaja
Janne Uotila
050 431 0077, mediapaja@etappi.info

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Vapaa-ajattelijain liitto / Toimisto
Neljäs linja 1
00530 Helsinki
0440 715 601
(09) 715 602
val@vapaa-ajattelijat.fi

Ilmoitushinnat
Koko sivu: 235 €
Puoli sivua: 135 €
1/8 sivua: 50 €

Tilaushinta
25 € /vuosi
Kuusi numeroa vuodessa.

Painopaikka
Kirjapaino Uusimaa
ISSN 0355-8703

Seuraava lehti:
Joulukuussa 2010. Lehteen
tulevan aineiston tulee olla
toimitussihteerillä 7.12. mennessä.

**Vapaa Ajattelija on Kulttuuri-
mielipide- ja tiedelehtien liitto
Kultti ry:n jäsen.**

Kirjoitukset eivät välttämättä
edusta lehden toimituksen ja
julkaisijan näkemystä.

Kansikuva
Jarmo Niinimäki

Vapaa Ajattelija 4/2010 sisällysluettelo:

Robert Brotherus: **Pääkirjoitus – Saatanan edessä polvillaan**
Uutisia

Tiina Raevaara: **Liitto voitti entisen toiminnanjohtajan nostaman oikeudenkäynnin**

Jori Mäntysalo ja Heikki Orsila: **Erään eropiikin anatomia**

Mikko Mäkitalo: **Parempia ja huonompia uskontoja**

Nora Luoto: **Raamattuvyöhyketerapiaa, 1. istunto**

Iivi Anna Masso: **Relativismi on rasismia**

Naurua ja aurinkoa kesäpäivillä

Heta Saxell: **Ateistin arkea ja juhlaa – Arkipäivän ateismia, ja vähän juhlinkin**

Aimo Törmänen: **Henkevää keskustelua**

Nora Luoto: **Vapaa-ajattelijat löysivät Raamatun**

Tiina Raevaara: **Reippaasti kaapista ulos**

Timo Mykrä: **Keskustelua – Moraalista ja humanismista**

Malleja lahjoitustestamentiksi

Teutori: **Teuvonneuvo – Leimaamisesta**

Tarja Koivumäki: **Keskustelua – Vapaa-ajattelijoiden järjestödemokratia**

Pääkirjoitus

Robert Brotherus

Saatanan edessä polvillaan

Pastori Juha Muukkosen pääkirjoitus Paavalin Synodin *Sisarenpoika*-lehdessä on otsikoitu “Saatanan edessä polvillaan.” Muukkonen kirjoittaa: “Piispat haluavat pitää itsellään asemansa kansankirkon johtajina – ja nyt he kuvittelevat saavansa pitää virkansa ja palkansa kumartamalla maailmaa ja sitä hallitsevaa ruhtinasta, Saatanaa. Suomen ev. lut. kirkon esipaimeniksi valitut ovat avoimesti ja julkisesti Saatanan puhetorvia ja käsikassaroita. Piispat eivät hylkää Jumalaa vahingossa ja epähuomiossa vaan avoimesti ja tietoisesti. He ohjaavat homoseksuaalista taipumusta omaavat suoraan päin helvettiä.”

On helppo ajatella Muukkosen tulistuneen liberaalipiispojen löperöistä yrityksistä padota TV:n homoillan jälkeistä eroaaltoa irtisanoutumalla homovastaisuudesta. Näin ei kuitenkaan ole. Kirjoitus on *Sisarenpoika*-lehdestä, joka on ilmestynyt jo maaliskuussa 2010 – monta kuukautta ennen homoilakohua.

Kun jo silloin piispat saivat Paavalin synodilta näin tulikivenkatkuksen tuomion, olisi hauska tietää, mitä pastori Muukkosen ja muiden fundamentalisti-pappien päässä liikkuu nyt? Koko kansan homohulina on repinyt kuilun kirkon tunnustuksellisten ja liberaalien välillä kertaluokkaa laajemaksi ja näkyvämmäksi, ja tuntuu siltä, ettei paluuta vanhaan hyssyttelyyn enää ole. Kirkolta vaaditaan nyt selviä kannanottoja, mutta kuten tutkija Kati Niemelä Kirkon tutkimuskeskuksesta myöntää, “kirkon on mahdotonta esiintyä tällaisissa asioissa kaikkia miellyttävällä tavalla.” *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoitus 20.10 “Kirkkolaiva homokarilla” toteaaakin, että “Kirkko on nyt kuin harakka tervatulla katolla. Jos ojentuu median ja kansalaismielipiteen mukaan, kirkolle uskolliset konservatiivit loukkaantuvat. Jos ojentuu konservatiivien mukaan, vapaamieliset, löyhällä siteellä kirkkoon kuuluvat, lähtevät.”

On helppo ajatella, että kirkon liberaalien uudistajien ja konservatiivien fundamentalistien ero olisi vain raamatuntulkinnassa, pitääkö sitä tulkita niin tai näin. Nähdäkseni erimielisyys on kuitenkin sy-

vällisempää laatua. Liberaalit kuten arkkipiispa Kari Mäkinen korostavat kirkon “moniäänisyyttä” positiivisena asiana: että kirkon sisällä on lupa erilaisiin näkemyksiin, näin pitääkin olla ja että moniäänisyys on kirkkoa liikkeellä pitävä voima. Samoin Mikkelin piispa Seppo Häkkinen toivoo (YLE 18.10) että “erilaiset ja hyvinkin eri tavalla ajattelevat voisivat kuulua samaan yhteisöön”.

Piispoja Saatanan käsikassaroita pitävät konservatiivit puolestaan eivät ole sitä mieltä, että moninaiset näkemykset olisivat “rikkautta”. Tietty näkemys on “selvästi” totta ja oikein ja muut näkemykset virheellisiä, vääriä ja tuomittavia, jopa Saatanaa seuraavia.

Malliesimerkki tästä saadaan, kun *Ilta-Sanomien* haastattelussa 5.11. toimittaja kysyy Päivi ja Niilo Räsäselä, voiko Raamattua tulkita monella tavalla. Niilo Räsänen vastaa, että voi, kahdella tavalla: oikein ja väärin. Oleellisin ero ei siis ole itse mielipiteiden sisällössä, vaan oman mielipiteen absoluutisuuden asteessa. Toki myös arkkipiispan korostama “lupa erilaisiin näkemyksiin” paljastuu bluffiksi, kun kortit katsotaan. Jyväskylässä kirkkovaltuustoon pyrkinyt Eero Talvio toteaa 3. Moos. 18:12 ja Room. 1:26–31 nojaten: “Homot on hävitettävä kansasta. Ansaitsevat kuoleman.” Kirkkohallitus poisti Talvion mielipiteet seurakuntavaalien vaalikoneesta – lupa erilaisiin näkemyksiin on olemassa, kunhan näkemykset eivät perustu väärin raamatunkohtiin. Samainen Kirkkohallitus ei kuitenkaan jostain syystä ole ehdottanut poistettavaksi Raamatusta noita kohtia, joiden mukaan homot todellakin pitää tappaa. En myöskään ole vielä kuullut ehdotusta uudistaa kirkkolain ensimmäinen pykälä, jonka mukaan “Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa Raamattuun perustuvaa kristillistä uskoa.” Ehkä tulemme näkemään senkin.

Monet konservatiivit eivät halua kuulua samaan yhteisöön eri tavalla ajattelevien liberaalien kanssa, ja monet siirtyvät kirkosta tunnustuksellisesti yhteisöihin tai toivottavat iloisesti tervemenoa kirkosta eroaville liberaaleille. Suomen Lehtiyhtymän

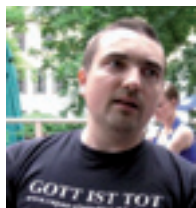
johtaja Antti-Pekka Pietilä kirjoittaa 20. marraskuuta, että "Kirkko käy omaa sisällissotaansa". Uskonottomana jään mielenkiinnolla seuraamaan, kumman joukon käsiin kuihtuvan evankelis-luterilaisen kirkon rauniot sodan jälkeen jäävät. Kummassakin tapauksessa kirkon kriisi vie lähemmäs sen valtiokirkkoaseman lakkauttamista ja erioikeuksien purkamista.

Kesän 2008 liittokokouksessa liiton puheenjohtajaksi valittu Jussi K. Niemelä on eronnut tehtävästään. Jussin väsymiseen puheenjohtajuuteen vaikutti muun muassa liiton entisen toiminnanjohtajan Paula Vasaman nostaman oikeusjutun raskautavuus. Voimme toivoa, että liiton nyt voitettua tuon oikeusjutun kaikkien osapuolten katseet kääntyvät eteenpäin ja kaikki harkitsevat toimiaan sen kannalta, onko niistä etua vai haittaa liitolle ja aatteellemme.

Jussi ehti olla toimikautensa aikana poikkeuksellisen aktiivinen niin liitossa kuin sen aatetta sivuavissa sisaryhdistyksissä. Parhaimmillaan hän oli Vapaa-ajattelijain liiton ja Helsingin Vapaa-ajattelijoiden puheenjohtaja, liiton taloudenhoitaja, Helsingin Humanistiyhdistyksen ja Skepsis ry:n hallituksen

jäsen, *Vapaa Ajatteli* -lehden ja *Humanisti* -lehden päätoimittaja kääntäessään samalla *Cambridge Companion to Atheism* -kirjaa tiukalla aikataululla. Nyt yhdistystoiminnasta vetäytyessään Jussi on kertonut jatkavansa toimintaa uskonottomuuden hyväksi, lähinnä erilaisten uusien kirja projektien parissa. Kiitokset Jussille panoksesta liitossa, ja hyvää mieltä ja menestystä hänen tuleviin projekteihinsa!

Ensi kesän liittokokoukseen saakka liittohallituksen kokoukset luotsaa ja lehden pääkirjoituksia kirjoittaa allekirjoittanut liiton varapuheenjohtajan ominaisuudessa. *Vapaa Ajatteli* -lehteä toimittaa toistaiseksi kirjailija ja Helsingin Vapaa-ajattelijoiden jäsen Tiina Raevaara, kiitokset Tiinalle tästä. ■

ROBERT BROTHERUS

Uutisia

LEHDELLE TOIMITUSIIHTEERI

Vapaa-ajattelijain liiton hallitus on nimittänyt Tiina Raevaaran (s. 1979) *Vapaa Ajatteli* -lehden toimitussihteeriksi. Raevaara on koulutukseltaan geneetikko, filosofian tohtori, ja hän työskentelee kirjailijana ja vapaana toimittajana. Hän kuuluu Skepsiksen ja Suomen Darwin-seuran hallitukseen sekä *Skeptikon* toimitusneuvostoon ja on toiminut kirjallisuus- ja kulttuurilehti *Särön* toimitussihteerinä.

Raevaara on kirjoittanut tiedeartikkeleita ja kirjallisia arvioita muun muassa *Helsingin Sanomiin* ja *Tiedelehteen*. Hän on julkaissut romaanin *Eräänä päivänä tyhjä taivas* (Teos, 2008) ja novellikokoelman *En tunne sinua vierelläni* (Teos, 2010). Tiina Raevaara osallistui myös *Ateismi*-kirjan suomennoksen loppuunsaattamiseen Tapani Hietaniemen kuoleman jälkeen.

Vapaa Ajatteli -lehteen voi tarjota aineistoa suoraan Tiina Raevaaralle sähköpostiosoitteeseen tiina.raevaara@gmail.com. Vuoden viimeiset *Vapaa Ajattelijat* julkaistaan kaksoisnumerona 5–6/2010, ja aineiston jättöpäivä on 7.12.

JUMALASTA KIISTELLÄN RADIOSSA

Helsingin vapaa-ajattelijoiden varapuheenjohtaja Tarja Koivumäki on saanut hienon haasteen: hän vetää marraskuusta tammikuuhun Yle Radio 1:ssä Suoraa puhetta -ohjelmasarjaa aiheesta "Jumalaa ei ole!". Ohjelmaa kuullaan lauantaisin 20.11.–29.1. kello 12.15–13.57.

Esittelyn mukaan ohjelmassa käsitellään muun muassa sitä, saako Jumalaa pilkata, miksi suomalaiset valitsevat marginaalisen uskonnon, miksi seksi kiinnostaa uskovaisia ja millainen on uskonottoman jouluku. Sarjan ensimmäisessä osassa 20. marraskuuta keskusteltiin siitä, mihin suomalaiset uskovat, ja mukana olivat pastori Teemu Laajasalo, uskonnotieteen dosentti Tiina Mahlamäki sekä Robert Brotherus Vapaa-ajattelijain liitosta. Ohjelmaa tuottaa Satu Kurvinen. Ensimmäisen jakson perusteella ohjelmasarjasta tulee varsin kiihkeä ja viihdyttävä.

Kuuntelijat voivat osallistua ohjelmaan lähetysten aikana puhelimitse (09) 144 800 ja netissä osoitteessa yle.fi/suoraapuhetta, ja ohjelman kotisivu on osoitteessa http://yle.fi/radio1/asia/suoraa_puhetta/jumalaa_ei_ole_26839.html

LÄNSI-UUSIMAA KOKOUSTI ONNISTUNEESTI

Länsi-Uudenmaan yhdistyksen vuosikokous pidettiin 31.8.2010 Espoon Espoon tiloissa, Espoon keskustassa. Vieressä sijaitseva rautatiepysäkki tarjosi erinomaisen mahdollisuuden jäsenistölle kaikkialta ympäri läntistä Uuttamaata saapua kokoukseen, paremmin kuin mikään kokouspaikkakunta, joka olisi vain autoliikenteen ulottuvilla.

Vuosikokous valitsi Länsi-Uudenmaan Ateistien yhdistyksen uudeksi puheenjohtajaksi diplomi-insinööri Kim Sjöströmin, joka on toiminut vuodesta 2006 alkaen yhdistyksen varapuheenjohtajana. Samalla esitettiin kiitokset muun muassa puheenjohtajuuden taannoin jättäneelle Toini Hartikaiselle, joka suostui jatkamaan hallituksessa varajäsenenä, ja luettiin edesmenneen puheenjohtajan Kauko Hokkasen muistokirjoitus.

Hallituksen kolmeksi muuksi varsinaiseksi jäseneksi valittiin Kimmo Sundström, Teuvo Moisa ja Ingvar Stål. Lisäksi valittiin useita varajäseniä. Kimmo Sundström on kuulunut yhdistykseen jäsenenä jo alkuvuodesta 1977 ja on toiminut muun muassa Vapaa-ajattelijain liiton ja Ateistien palokattuna valtakunnallisena työntekijänä eri aikoina. Teuvo Moisa kärsi nuoruudessaan lestadiolaisuudesta, johon joutui perheensä kautta, ja on sittemmin osallistunut joukkotiedotusvälineissäkin lestadiolaisuuden julkiseen arvosteluun sekä uskontojen uhrien toimintaan.

Filosofian tohtori Ingvar Stål toimii opettajana Helsingin koululaitoksessa ja on järjestänyt oppilaille uskonosidonnaisten perinteiden vaihtoehtoja kouluelämän tilaisuuksia varten. Ingvar on lupautunut hoitamaan Länsi-Uudenmaan ruotsinkielistä ateistitoimintaa. Uusi puheenjohtaja Sjöström on luvannut auttaa myös ruotsinkielisessä toiminnassa.

Vuonna 2010 Länsi-Uudenmaan yhdistyksen hallituksen tammikuuisesta kokouksesta lukien hyväksytty peräti kymmenen uutta jäsentä. Se on tällä vuosituonnilla ennätyskellistä yhdistyksen jäsenpohjan laajenemista. ■

Liitto voitti entisen toiminnanjohtajan nostaman oikeudenkäynnin

Tiina Raevara

Vapaa-ajattelijain liiton hallitus irtisanoi toiminnanjohtaja Paula Vasaman toukokuussa 2009. Vasama riitautti irtisanomisen. Päätös asiasta annettiin 15. marraskuuta, puolentoista istuntopäivän jälkeen. Tuomiossaan Helsingin käräjäoikeus vahvisti, että liitolla oli oikeus irtisanoa Vasama.

Käräjäoikeus hylkäsi Paula Vasaman (Vasama-Everest-Phillipsin) nostaman kanteen ja velvoitti tämän maksamaan Vapaa-ajattelijain Liiton oikeudenkäyntikulut.

Oikeus katsoi, että Vasaman käyttäytyminen varoituksen antamisen jälkeen on ollut ”kokonaisuutena arvioiden epäasiallista ja toiminta työnantajan määräysten vastaista, minkä vuoksi työnantajalta ei ole voitu kohtuudella edellyttää hänen työsuhteen sa jatkamista”.

Vasama ei valittanut päätöksestä, joten tuomio on lainvoimainen ja lopullinen.

IRTISANOMISEN ESITETTY PERUSTEET

Liitto esitti irtisanomisen perusteiksi ”työntekijän henkilöstä johtuvaa luottamuspulaa”. Luottamuspuolan ovat aiheuttaneet muun muassa maaliskuussa 2009 annetun kirjallisen varoituksen jälkeen jatkunut ”epäasiallinen ja työnantajan määräysten vastainen käyttäytyminen”.

Vasama ei esimerkiksi toimittanut vastinetta työriita-asiasta hallitukselle pyynnöistä huolimatta, kieltäytyi luovuttamasta työpuhelinta sairaolaman aikana ja osoitti ”toiminnanjohtajalle sopimaton vähättelevää ja epäkunnioittavaa asennetta hallituksen jäseniä kohtaan”. Varoitus oli alun perin annettu, koska Vasama ”oli lisännyt hallituksen kokouksen esityslistalle omin lupinensa työnantajaan kohdistuvaa panettelua. Hän oli jatkanut panettelua varoituksen antamisen jälkeen”.

Kun Vasaman alainen, tukityöllistetty toimistotyöntekijä Jane Herold oli tehnyt huhtikuussa 2009 valituksen Vasaman ”asiattomasta ja esimiehelle sopimattomasta käytöksestä”, Vasama ”ei toimittanut hallituksen puheenjohtajalle tämän pyytämää vastausta valitukseen. Sen sijaan kantaja toimitti vastineensa liittovaltuustolle, jolle liiton henkilöasiat eivät kuuluneet”.

Liiton asianajaja Ilpo Moisala nosti esille myös Paula Vasaman työtodistuksen, jolla tämä oli muun muassa noston työttömyyskorvausta ammattiliit-

tonsa kautta. Vasama ei missään vaiheessa pyytänyt työtodistusta nimetyltä esimieheltään eli liittohallituksen puheenjohtaja Jussi K. Niemelältä. Sen sijaan liiton pääsihteeri Eino Huotari ja hallituksen silloinen varapuheenjohtaja Aki Räisänen olivat kirjoittaneet hänelle työtodistuksen hallituksen tietämättä.

Liitto kielsi antaneensa Vasamalle työtodistusta työnantajana: ”Esitetty todistus oli kahden luottamushenkilön allekirjoittama mielipide, joka ei vastannut työnantajan käsitystä kantajan ansioista työtehtävissään. Pyytämällä yksittäisiä henkilöitä laatimaan ja antamaan työtodistukseksi nimeytyn asiakirjan kantaja rikkoi yhdistyksen sääntöjä ja osoitti samalla epälojalisuuttaan entistä työnantajansa kohtaan.”

VASAMAN VAATIMUKSET

Paula Vasama katsoi työsuhteen irtisanomisen perusteettomaksi ja vaati siitä korvauksia 62 400 euroa.

Hän kiisti ”vakavasti” rikkoneensa tai laiminlyöneensä työvelvoitteitaan. Hän katsoi, että ”oli esimiehenä asiallisesti puuttunut alaisensa Heroldin työtehtävien laiminlyönteihin huhtikuussa 2009”, ”asiallisesti hoitanut työriitaa valtuustossa” eikä ollut ”ilmoittanut virheellisiä eikä paikkaansa pitämättömiä seikkoja hallituksen jäsenten toiminnasta eikä muutenkaan käyttäytynyt vähättelevästi eikä epäkunnioittavasti hallituksen jäseniä kohtaan”.

LIITON LUOTTAMUSHENKILÖT TODISTAJINA

Vastaajan eli liiton osalta oikeuskäsittelyssä kuultiin muun muassa silloista hallituksen puheenjohtajaa Jussi K. Niemelää, hallituksen jäsentä ja aiempaa puheenjohtajaa Robert Brotherusta sekä Jane Heroldia, joka oli toimistotyöntekijänä valittanut esimiehensä Vasaman epäasiallisesta käytöksestä. Brotherusta kuultiin erityisesti edellisen hallituksen ja Paula Vasaman suhteista ja Niemelää kuluvan hallituskauden ja Vasaman välisestä luottamuspuhasta sekä Vasaman irtisanomiseen johtaneista tapahtumista.

Heroldin valitukseen sekä Vasaman liittovaltuustolle antamaan vastineeseen johtaneista tapahtumista tuomiossa todetaan, että ”huomioon ottaen se, kuinka Vasama-Everest-Phillips on kirjoituksessaan [liittovaltuustolle toimitetussa vastineessa 26.4.2009 käsitelty Heroldia ja tämän käyttäytymistä toimistolla, käräjäoikeus pitää uskottavana Heroldin kuvasta Vasama-Everest-Phillipsin käytöksen aggressii-

visuudesta ja hyökkäävyydestä”.

Paula Vasaman henkilötodistajia olivat muun muassa liiton pääsihteeri Eino Huotari, valtuuston jäsen Martti Vaattovaara ja hallituksen jäsen Tauno Lehtonen. Tauno Lehtonen vahvisti Vasaman ja hallituksen välisen luottamuspuolan, Huotari kiisti sen, mutta myönsi, että hallitus teki päätöksen Vasaman irtisanomisesta äänin 7–1.

Käräjäoikeuden tuomiossa todetaan Vasaman todistajista, että ”käsittelyssä ei ole osoitettu muutoinkaan todistajien Eino Huotari, Tauno Lehtonen taikka Martti Vaattovaara kertomuksilla ja luonnehdinnoilla toimintakulttuurista Vapaa-ajattelijain Liitto ry:ssä käräjäoikeudessa kuultujen liittohallituksen jäsenten taikka Heroldin menetelleen Vasama-Everest-Phillipsiä kohtaan sillä tavoin, että hänen edellä selostettu vielä varoituksen jälkeenkin jatkunut käyttäytymisensä olisi oikeutettua.”

KIRKOSTA EROAMISTAKIN SIVUTTIIN

Yksi oikeudenkäynnin sivujuonne koski sitä, oliko Paula Vasamalla oikeus puhua eroakirkosta.fi-sivustosta ”meidän palvelunamme”. Vasamaa oli useasti kielletty puhumasta palvelusta. Myös Vapaa-ajattelijain Liiton hallitus oli tehnyt päätöksen, että palvelusta saavat puhua vain sen omat tiedottajat.

Vasama oli kuitenkin puhunut palvelusta ”me”-muodossa Yle Radio 1:n 15.4.2009 kuullussa Napit vastakkain -väittelyohjelmassa. Asiasta kuultiin oikeudessa Tampereen Vapaa-ajattelijoiden Petri Karismaa. Karisma perusteli säätelyn tärkeyttä sillä, että palvelua koskevat erittäin tarkat lait ja se on erityisen tarkkailun alaisena.

Käräjäoikeus toteaa tuomiossaan seuraavaa: ”ot- taessaan palvelun nimenomaisesti esille haastattelussa ja kertoessaan (...) palvelun mainostamiseen liittyvistä vaikeuksista ja palvelun saavutuksista Vasama-Everest-Phillips on toiminut vastoin liittohallituksen kieltoa. Menettelyllään 14.4.2009 Vasama-Everest-Phillips on siten rikkonut työnantajansa ohjeita.”

Siteeratut kohdat ovat sanatarkkoja lainauksia Helsingin käräjäoikeuden tuomiosta nro. 46513 (Paula Vasama-Everest-Phillips vs. Vapaa-ajattelijain liitto). Myös kaikki artikkelissa mainitut yksityiskohdat ovat peräisin kyseisestä kirjallisesta tuomiosta sekä käräjäoikeuden istuntojen aikana ilmi tulleista seikoista.

Erään eropiikin anatomia

Jori Mäntysalo ja Heikki Orsila

Television homokeskustelun jälkimainingeissa kirkosta erosi ennätysmäärä ihmisiä. Kuinka eropiikki syntyy, millaiset tekijät vaikuttavat sen kokoon ja kenen tekemiset eroamiseen oikeastaan eniten vaikuttavat?

Tiistai-iltana 12. lokakuuta Ylen TV2:n Ajankohtaisessa Kakkosessa oli ohjelmassa Homoilta. Siinä esiintyivät muun muassa Tampereen piispa Matti Repo, Kristillisdemokraattien puheenjohtaja Päivi Räsänen ja eräitä muita kriittisesti homoseksuaalisuuteen suhtautuvia. Toisaalta mukana oli myös parisuhteiden kirkollista siunaamista tukevia.

Iltaa seuraavana päivänä kirkosta erosi tuhansia ihmisiä. Eroaminen kasvoi muutaman päivän ja saavutti huipussaan yli kuusituhatta eroa päivässä. Suurin erovyöry väheni yhtä jyrkästi kuin syntyi, mutta eroaminen jäi pitkäksi aikaa merkittävästi vuodenajan tavallisia lukuja suuremmaksi. Päivittäinen eromäärä pysyi päälle kahdessasadassa yli kuukauden ajan.

Lopputuloksena kirkko menetti kymmeniä tuhansia jäseniä kuukaudessa. Parhaimmillaan eroajia oli muutamassa päivässä enemmän kuin 2000-luvun alussa koko vuoden aikana.

EROVYÖRY JA MITEN SE TEHDÄÄN

Piikit kirkosta eroamisesta eivät ole uusi ilmiö. Eroakirkosta.fi-palvelun seitsenvuotisessa historiassa niitä on tapahtunut noin sata. Toiset ovat isompia, toiset pienempiä. Jotkut johtuvat meidän toiminnastamme, joskus kirkko ampuu itseään jalkaan, ja kolmantena vaihtoehtona on ulkoinen tekijä.

Homoillan esittäminen aiheutti välittömästi jyrkän eropiikin, satoja eroja muutamissa tunneissa. Tässä ei ole mitään yllättävää, samoin on käynyt monta kertaa aiemminkin.

Eroakirkosta.fi-palvelun peruskierro on yksinkertainen: tiedottamalla eroluvuista päästään julkisuuteen, ja julkisuus tuottaa lisää eroja. Ilmiö on aiemmin tapahtunut vaimentuen, tiedottamalla tuhansista eroista olemme saaneet vielä satoja eroja lisää.

Nyt ensimmäistä kertaa tiedote tuotti enemmän eroja kuin sen aihe. Tiedotimme sadoista eroista, saimme tuhansia eroja. Tämä on positiivinen takaisinkytkentä. Esimerkiksi sopivassa virtapiirissä analoginen tilanne lisää jännitystä kunnes piiri palaa.

Erovyöry oli eroakirkosta.fi:n työvoitto. Homoilta antoi kipinän, mutta me kannoimme kaksin käsin bensaa liekkeihin. Parin päivän jälkeen palo roihusi valtoimenaan. Toimittajat oppivat itse katsomaan erotilastojamme, me otimme hyvän asennon tuolissa ja katsoimme miten erokäyrät osoittavat koilliseen.

MIKSI EROVYÖRY OLI MAHDOLLINEN?

Eivät kipinä ja bensiinikään sytytä syysmärkää metsää, eikä erovyöry olisi syntynyt ilman sopivia olosuhteita. Juuri saapuneiden ja saapuvien verokorttien vuoksi aika oli otollinen isommalle eropiikille kuin kesällä olisi ollut mahdollista. Lisäksi ajan-kohtaan ei liittynyt koulujen alkua, joulunvalmisteluja tai muuta perusarjesta poikkeavaa. Ihmisillä oli aikaa, ja sitä saattoi käyttää kirkosta eroamiseen. Kirkollisvaalien tiedotuskin muistutti kirkon jäsenyydestä.

Isoja uutistapahtumia ei samaan aikaan ollut. Chilen mainarit pääsivät turvallisesti ja suunnitelman mukaisesti ylös, mikä oli onni paitsi heille myös eroakirkosta.fi:lle. Mediassa oli sopivasti vapaata tilaa eroilmiön käsittelyyn.

Varsinainen syy eropiikkiin on kuitenkin se, että kirkon jäsenistä merkittävä osa on vain heikosti kirkkoon sitoutuneita. Kirkon omien nelivuotiskertomustenkin mukaan noin viisi prosenttia jäsenistä arvioi eroavansa joskus kirkosta. Potentiaalia suurinkin eromääräni siis on. Lisäksi viiden prosentin osuus on pysynyt vakaana, joten jokaista todella eroavaa kohti ikään kuin tipahtaa joku heikosti sitoutunut melkein jo eronneiden luokkaan.

Erovyöry voi toistua, eikä kirkolla ole keinoja estää sitä. Pohjimmiltaan kyse on heikosti sitoutuneiden joukosta, joka vain odottaa sopivaa kipinää. Se kipinä tulee varmasti. Jos metsä on kuivaa, niin kulot ovat vain ajan kysymys.

OLIKO PÄIVI RÄSÄNEN PÄÄASIALLINEN SYY?

Päivi Räsänen ärsytti poikkeuksellisen monia ihmisiä. Juuri Räsäseen viitattiin netin keskusteluissa enemmän kuin esimerkiksi Pasi Turuseen. Samoin palveluun tulleissa palautteissa ja erosyissä juuri Räsänen mainittiin nimeltä. Räsänen loi omasta puolestaan synn eroaallolle, mutta palvelun saama palaute osoitti jälleen, että yleisin taustasy syy eroamiselle oli edelleenkin uskonpuute ja raha.

Ohjelmassa Räsänen sai kaikupohjaa muilta ja mukana oli myös piispa, joka ei kumonnut Räsäsen sanomisia. On mahdotonta sanoa olisiko tulos ollut toinen, jos joku keskustelijoista olisi puuttanut. Ohjelman antama vaikutelmaa ei voi jakaa osiin kuin lukuja, vaan kokonaisuus ratkaisee. Räsänen+Turunen ei ole sellainen laskutoimitus kuin 1+1, koska tulos eroamiselle on 10 eikä 2 lasokuopin mukaan.

KIRKON SOPEUTUMIS- JA SELVIYTYMISTAISTELU

Eropiikit kohdistuvat aina voimakkaammin vanhempiin ikäluokkiin. Näin oli nytkin: Tammi-syyskuussa eroajien mediaani-ikä oli 28 vuotta, lokakuussa 34 vuotta. Vuonna 2009 tammi-syyskuussa mediaani oli sama 28 vuotta, mutta lokakuussa vain 32 vuotta.

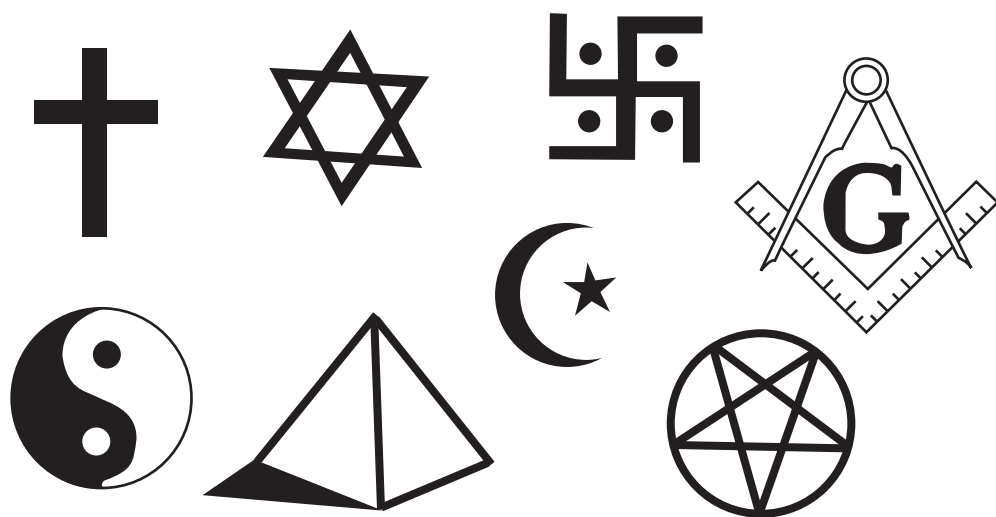
Nuoremmat ovat vielä usein opiskelijoita, vanhemmat taas käyvät töissä ja maksavat kirkollisveroa. Keskimääräinen kirkollisvero vauvasta vaariin laskettuna on alle kaksisataa euroa, mutta erovyöryn aikana eronneiden voidaan arvioida maksaneen keskimäärin ainakin kolmesataa euroa henkeä kohti. Jos ilman Homoiltaakin eronneiden määrä poistetaan luvuista, päädytään tulokseen, että kirkko menettää homoillan seurauksena yli kymmenen miljoonaa euroa joka vuosi tästä eteenpäin.

Evangelis-luterilainen kirkko on menettänyt jäseniä noin prosenttiyksikön verran kansasta vuosittain. Kirkon tutkimuskeskuksen ennusteiden perusteella lasku tulee jatkumaan vuosikymmeniä. Kirkon tutkimuskeskuksen johtaja Kimmo Kääriäinen arvioi kesällä 2010 kirkollisen johtamisen foorumilla, että kymmenen vuoden päästä kirkkoon kuuluu 500 000–700 000 jäsentä vähemmän, mikä tarkoittaa keskimäärin 50 000–70 000 jäsenen vuosittappiota. Kirkon keskusrahaston johtaja Leena Rantanen kuvailee samalla foorumilla vuosia 2011 ja eteenpäin kirkon sopeutumis- ja selviytymistaisteluksi.

Viimeaikainen eroaalto ei ole yksinään kirkolle merkittävä asia. Merkittävää on se, että päivittäinen erotaso on jäänyt aallon tasaannuttua noin kaksinkertaiseksi viime vuosiin verrattuna. Kirkon erityisasema ja ongelmat ovat nousseet yhä tavalliseksi keskustelun aiheeksi lehdissä ja verkossa Homoillan jälkeen. Parhaimmillaan käy niin, että Homoilta aiheutti kirkon kannalta pysyvän muutoksen asenneilmapiirissä.

Joka tapauksessa vuodesta 2010 tulee kaikkien aikojen paras erovuosi. 90 000 eroa on mahdollinen tulos tälle vuodelle. Varmaa on, että ainakin 80 000 henkilöä eroaa kirkosta tänä vuonna! ■

Kirjoittajat ovat eroakirkosta.fi-palvelun perustajia

Parempia ja huonompia uskontoja

Mikko Mäkitalo

Vapaa-ajattelijain liiton toiminnassa ja myös tämän lehden sivuilla islamin kritisoiminen on noussut viime vuosina voimakkaasti esiin. Se on johtanut kyselemään, onko islam erityisen huono uskonto, jota on syytä kritisoida enemmän kuin muita, ja onko yleensäkin mahdollista jakaa uskontoja parempiin ja huonompiin, vai ovatko ne kaikki vain yksiselitteisesti huonoja ilman aste-eroja.

Aihetta on syytä selvittää analyttisen filosofian keinoin. Ensiksi on kysyttävä, mikä on oleellinen syy siihen, että uskonnot ovat huono asia. Siihen voi olla toisistaan perusteellisesti eroavia syitä, ainakin seuraavat:

Väite 1) Uskontojen maailmankuva on faktisesti väärä: ei ole olemassa jumalia tai niihin rinnastettavia yliluonnollisia olentoja eikä sellaisia metafysisiä mekanismeja, jotka uskonnollisen maailmankuvan mukaan ohjaavat maailman tapahtumia.

Väite 2) Uskontojen vaikutus ihmiselämän hyvinvointiin on haitallinen: uskonnollisen ajattelun vaikutuksen alaisena ihminen ei pysty tekemään omaan hyvinvointiinsa johtavia rationaalisia päätöksiä tai ei välitä kunnioittaa toisten ihmisten oikeuksia.

Nämä kaksi ovatkin jotakuinkin tyhjentävä luettelo uskontojen arviointiperusteiksi. En ole keksinyt mitään sellaista uskonnon arvioimisen perustetta,

joka ei laajasti tulkittuna sisältyisi jompaankumpan väitteeseen. Joku voisi esimerkiksi ehdottaa kolmanneksi perusteeksi, että uskonnot synnyttävät raja-aitoja maailmaan ja eristävät kulttuureja toisistaan. Tämä on kuitenkin vain väitteen 2) eräs ilmenemismuoto.

Toisaalta nämä kaksi väitettä ovat jo Humeen giljotiinin mukaan kategorisesti erillisiä. Humeen giljotiinihan on vanha filosofinen käsite, jonka mukaan tosiasiaväitteitä ja arvoväitteitä ei voida loogisesti johtaa toisistaan. Väite 1) on puhdas tosiasiaväite: sen totuusarvoa voidaan yksinkertaisesti määrittää katsomalla, pitääkö uskontojen maailmankuva yhtä todellisen maailman kanssa. Väite 2) on myös muodoltaan tosiasiaväite, mutta sen sisältä löytyy arvoväite siitä, mikä on haitallista, ja tätä ei voida purkaa puhtaiksi tosiasiaväitteiksi. On vain tehtävä arvovalinta siitä, mikä on ihmiselle haitallista ja mikä hyödyllistä.

Jokaiselle on hyväksi pohtia, missä määrin kumpikin väite on tosi ja missä määrin merkityksellinen.

VÄITTEIDEN TOTUUSARVO JA MERKITYS

Suurin osa vapaa-ajatteliijoista pitää varmaankin molempia väitteitä tosina. Toisessa ääripäässä ovat uskovaiset, joiden mielestä molemmat väitteet ovat epätosia. Väliin jäävät käsitykset, joiden mukaan toinen väitteistä on tosi ja toinen epätosi. Viime aikoina on noussut esille uskonnollisuuden muoto, jossa myönnetään, että väite 1) on tosi, mutta pidetään kiinni siitä, että väite 2) ei ole tosi, koska uskonto vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin myönteisesti ja sillä on ihmiselle niin suuri merkitys, että uskonnollisuudesta kannattaa pitää kiinni. Harvinaisempaa olisi väittää, että uskontojen maailmankuva on faktisesti oikea, mutta ihmiselle haitallinen. Sellaista en muista koskaan tavanneeni.

Jonkun mielestä toinen väitteistä voi olla merkityksetön, vaikka molemmat olisivatkin tosia. Kannattaakin pysähtyä pohtimaan, mitä omalta maailmankuvaltaan haluaa: onko tärkeää, että maailmankuva vastaa maailman faktista todellisuutta, vai että maailmankuva johtaa ihmisten hyvinvointiin? Nämä voivat olla melko pitkälle toisistaan riippumattomat ja osittain ristiriitaiset tavoitteet, mutta tietyissä vaiheissa on myös niin, että vain faktisesti oikea maailmankuva voi johtaa hyvinvoinnin lisäämiseen.

Konkretisoin ajatusta lisää vertaamalla maailmankuvan mahdollisia virheitä ihmiskunnan historiaan. Ihmisen maailmankuva voi olla esimerkiksi virheellinen siten, että hän ajattelee Maan olevan litteä ja Auringon konkreettisesti nousevan, kul-

kevan Maan yli ja laskevan Maan alle. Hän saattaa luulla, että Aurinko liikkuu, koska jokin jumala tietoisesti ohjastaa sitä taivaallisilla vaunuillaan. Syyseuraussuhteetkin saattavat olla pääläellään esimerkiksi niin, että kesän lämpimyyttä pidetään syynä siihen, että Aurinkojumala haluaa olla päivittäin kauemmin taivaalla ja talven kylmyydessä se käy vain nopeasti ulkona ja painuu sitten takaisin kotiluolaansa.

Yhdelläkään näistä faktisista virheistä ei välttämättä ole haitallista vaikutusta ihmisen hyvinvointiin niin kauan kuin kukaan ei matkusta maailman ympäri tai lähetä esineitä ulos Maapallolta. Ihminen voi kehittää maanviljelytekniikoita, vaikka uskoisi litteään maahan ja aurinkojumalaan. Toiminnan kehittämiseksi riittää tietää, että uusi päivä seuraa toista ja vuodenaajat vaihtuvat määrättyssä luotettavassa rytmissä.

Hyvinvointia rajoittavaksi tekijäksi virheellinen kuva maailmasta muuttuisi ehkä siinä vaiheessa, kun ihminen alkaisi ottaa haltuunsa niin laajoja osia maailmasta, että tasopinnaksi ajateltu kartta ei pystyisi riittävän hyvin kuvaamaan todellisuudessa pallomaisista maanpintaa.

Jossain määrin tätä vastaava tilanne olikin silloin, kun eurooppalainen ihminen oli teknisesti valmis purjehtimaan maailman ympäri ja laajentamaan kaupankäyntiä maanosien väliseksi, mutta oli epäselvää, millä reitillä pitäisi käyttää ja mitä valtameren takaa löytyisi. En väitä, että Maan ei olisi tiedetty olevan pallomainen ennen Kolumbusta, mutta tarkoitan periaatteellisemmin sitä tilannetta, jossa keskiajan lopussa oltiin: valmiina purjehtimaan ”Intiaan”, mutta puutteellisella maailmankuvalla, epätietoisena maapallon mittasuhteista ja mannerten sijainnista.

Selvää on, että kun ihmisen hyvinvointia oleellisesti muodostaviin välineisiin kuuluvat esimerkiksi satelliittien välittämä tietoliikenne ja luonnonvarojen paikannus ja hallinta satelliittikuvien avulla, on ehdoton edellytys hyvinvoinnin kehittämiseksi maailmankuvan oikeellisuus siihen tasoon asti, että satelliitit saadaan lentämään radallaan. Ja tästä analogisesti: väite 1) voi olla sinänsä merkityksetön asia, mutta jos se on tosi, se vaikuttaa jossain kohdissa ratkaisevasti väitteen 2) toteutumiseen. Edelleen kuitenkin on niin, että joku voi pitää väitettä 2) täysin merkityksettömänä, joku toinen taas pitää väitettä 1) merkityksellisenä vain siltä osin kuin se vaikuttaa väitteen 2) toteutumiseen, mutta enimmäkseen merkityksettömänä.

Näiden painotuserojen kautta päästäänkin siihen mielenkiintoiseen ja vapaa-ajattelun toiminnan kannalta tärkeään kysymykseen, onko mahdollista pitää uskontoja eriasteisesti huonoina..

USKONTOJEN EROJEN MERKITYS

Seuraavaksi pohdin mahdollisuutta, että väitteet 1) ja 2) olisivat eri uskontojen kohdalla eriasteisesti tosia.

Voiko väite 1) olla yhden uskonnon kohdalla todempi kuin jonkun toisen? Jos uskonnot määrittelevät erilaisia jumalia ja totuus on, että ei ole minkäänlaista jumalaa, niin on vaikeaa väittää, että jonkun uskonnon maailmankuva tältä osin olisi virheellisempi kuin toisen. Voitaisiin väittää, että yhteen jumalaan uskova uskonto on vähemmän väärässä kuin vaikkapa tuhanteen jumalaan uskova, koska luku 1 on lähempänä lukua 0 kuin luku 1000. Tarkemmin ajatellen tämä ei kuitenkaan päde, sillä yksijumalaisen uskonnon yhdellä jumalalla voi hyvin olla kaikki ne ominaisuudet, jotka monijumalaisen uskonnon tuhannella jumalalla on yhteensä. Itse asiassa juuri yksijumalaisille uskonnoille on tyypillistä uskoa maksimaalisen voimakkaaseen jumalaan, kaikkivaltiaaseen ja kaikkietietävään. Tällainen jumala on yksinään virheellisempi kuin monijumalaisen uskonnon rajatuilla ominaisuuksilla varustetut jumalat yhteensä.

Jumaluuden olemassaolo ei kuitenkaan ole ainoa uskontojen määrittelemä metafyyssinen mekanismi. Jos täysin ateistinen uskonto esimerkiksi uskoo ai-neesta riippumattoman sielun olemassaoloon, eikä todellisuus pysty näyttämään mitään merkkiä siitä, että sellaista olisi, niin sen uskonnon maailmankuva on periaatteellisesti yhtä väärä kuin jumalaan uskovien. Ei ole johdonmukaista ajatella, että juuri jumaliksi nimettyjen olentojen ominaisuuksien tarkastelu määräisi, kuinka paljon tietyn uskonnon maailmankuva on väärässä.

Oleelliseksi väitteen 1) kannalta jää mielestäni vain tarkastella, millä tavalla uskonnollinen maailmankuva muodostuu. Se muodostuu valmiiksi annetun ilmoituksen perusteella, ja annettu ilmoitus ihmisen on vain otettava ja uskottava. Sitä ei perusteta havainnoille eikä muuteta uusien havaintojen mukaan. On turha laskea, kuinka monta empiiristä havaintoa on ristiriidassa kristillisen maailmankuvan kanssa ja kuinka monta buddhalaisen maailmankuvan kanssa. Joka tapauksessa kummankin maailmankuvan kanssa ristiriitaisia havaintoja on ja kumpapaakaan ei kehitetä tosiasioitten mukaan. Molemmat siis ovat perusteiltaan yhtä vääriä. Oikeampi maailmankuva on sellainen, joka on perusteistaan lähtien alistettu kriittiselle tarkastelulle ja jota korjataan loputtomasti uusien havaintojen mukaan. Väitteen 1) kannalta ei siis

ole eriarvoisia uskontoja.

Voiko väite 2) olla jonkun uskonnon kohdalla todempi kuin toisen? Uskonnon perusteella voidaan tappaa paljon ihmisiä, uhata kaikkien väärä-uskoisten henkeä, määrätä omista uskollisista kannattajista puolet kategorisesti alistaiseen asemaan ja kieltää lopuiltakin ankarien ruumiillisten rangaistusten uhalla joukko asioita, joita kyseisen uskonnon ulkopuoliset ihmiset yleisesti tekevät. Jonkun toisen uskonnon perusteella tapetaan ehkä paljon pienempi määrä ihmisiä, ei esitetä mitään vaatimuksia niille ihmisille, jotka eivät ole halunneet valita kyseistä uskontoa, eikä muutenkaan rajata ihmisten elämää kovin tiukasti. Jonkun uskonnon pyhässä kirjassa voidaan puhua moneen kertaan toistuvasti siitä, miten vääräuskoisia vastaan on väsymättä taisteltava ja heidät on lyötävä ja nujerrettava, kun taas toinen uskonto voi lähinnä kehottaa ihmisiä mietiskelemään ja sitä kautta valaistumaan. Mielestäni oleellisia eroja on, eli väite 2) voi olla eri uskontojen kohdalla eriarvoisesti tosi.

Se, voiko olla parempia ja huonompia uskontoja, riippuu mielestäni ratkaisevasti siitä, pidetäänkö tärkeänä uskonnollisen maailmankuvan faktista totuusarvoa vai uskonnon vaikutusta ihmiselämään.

USKONNON VAIKUTUS ERI IHMISIIN

Edellä oleva tarkastelu yksinkertaistaa todellisuutta, koska se olettaa tietyn uskonnon vaikutuksen eri ihmisiin samanlaiseksi, määritettävissä olevaksi ja muuttumattomaksi. Näinhän ei todellisuudessa ole, vaan saman uskonnon vaikutus voi olla yhteen ihmiseen aivan erilainen kuin toiseen. Yksi voi tehdä esimerkiksi kristinuskon nimissä ihmiselämälle hyödyllisiä asioita ja toinen haitallisia. Vaihtelun huomioon ottaminen on vaikeaa, koska maailmasta löytyy yli kuusi miljardia erilaista uskontojen vaikutusta, jotka lisäksi muuttuvat ajallisesti erilaisten yhteiskunnallisten ja yksilöllisten tilanteiden mukaan. Realistisesti on mahdollista tehdä vain jonkinlainen keskiarvottava arvio siitä, mitä tietyn uskonnon vaikutus ihmisiin on.

Kohtuullinen arvio nykymaailman tapahtumista on, että islam aiheuttaa uskonnoista eniten pahaa ihmiselle. Historiassa tarkasteltuna se ei ole aina ollut huonompi kuin esimerkiksi kristinuskko. Toimet, joilla vaikuttamme uskontojen merkitykseen yhteiskunnassa, vaikuttavat kuitenkin nykyaikaan, joten historia jääköön vain kuriositeetiksi taustalle. Islam on ansainnut epiteetin ”tyhmin uskonto” ja sen mukaisen kritisoinnin.

Raamattuvyöhyketerapiaa, 1. istunto

Nora Luoto

Lapsi aloittaa koulun. Hänelle ei missään vaiheessa kerrota ruokarukoi-luun osallistumisen olevan vapaaehtoista. On aika siirtyä syömään, lapsi päättää laskea vielä viimeisen laskun loppuun, jolloin opettaja sanoo: ”Lopeta jo laskeminen ja nouse rukoilemaan. Koko luokka odottaa sinua, ethän halua meidän myöhästävän ruokailusta.” Koulun mukaan tämä ”toiminta on yhteisöllistä, leikinomaista ja huumorintäyteistä”. Saman koulun henkilökunnan mukaan ”hiljentyminen ja rauhoittuminen oman opettajan johdolla ennen ruokasaliin siirtymistä on mielletty siirtymäritiikiksi, johon ei liity minkäänlaista pakottamista, vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista”.

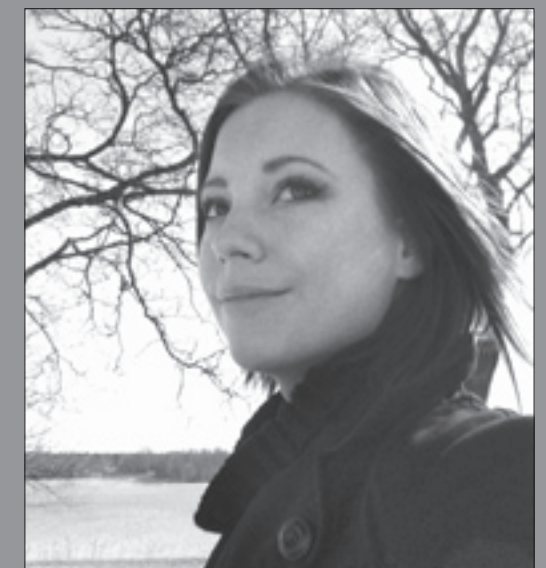
Tämä lapsi on oikeasti olemassa, hän käy kyseistä koulua. Koulun viittaavat kommentit ovat vastineesta Vapaa-ajattelijain liiton ruokarukou-luttamisesta tekemään kanteluun. Vain muutama vuosi sitten samassa koulussa laitettiin kaksi oppilasta välinevarastoon ruokarukouksen ajaksi. Uskonnontuntien ajan nämä oppilaat kuluttivat aikaansa käytävillä tai kirjastossa. Koulun vastineen mukaan ”oppilasta ei jätetä yksin eikä yhteisön ulkopuolelle, vaan tilanteen mukaan järjestetään korvaavaa toimintaa”.

Aluehallintovirasto toteaa päätöksessään ruokarukouksen olevan uskonnonharjoittamista, joka voidaan jatkossakin sisällyttää perusopetuksen päiväohjelmaan oman uskonnon opettamisena. Rukoileminen opettajan johdolla sallitaan, mutta siihen ei velvoiteta. On siis täysin koulun henkilökunnan oman ymmärryksen varassa kuinka oppilaiden tasa-arvoinen kohtelu toteutetaan. Aluehallintovirasto suhtautuu asiaan sinisilmäisesti ja välinpitämättömästi luottaessaan koulujen ”oikein toimimiseen”. Käytäntö kun valitettavan usein eroaa hienoista periaatteista.

Uskonnottomille vanhemmille ei anneta muuta vaihtoehtoa kuin pyytää opettajaa erottamaan

lapsensa ryhmästä usean kerran päivässä ja osallistumaan ”mielekkääseen, korvaavaan toimintaan”. Näin kunnioitetaan kaikkien vakaumusta asettamalla vanhemmat sietämättömään tilanteeseen erottaen oma lapsi muista. Tämä ei kasvata lapsissa suvaitsevaisuutta tai ryhmähenkeä. Aluehallintoviraston ei tarvitsisi luopua kuin kahdesta sanasta; opettajan johdolla. Ruokarukoukseen tulee antaa mahdollisuus, mutta kun se tapahtuu opettajan johdolla, aiheuttaa se syrjintää ja epätasa-arvoista kohtelua.

Kouluissa vedotaan usein myös perinteisiin ja enemmistöön. Perinteet ja muut vanhat tavat sietävät jäädä historiaan, jos ne eivät sovellu nykyisen yhteiskunnan tasa-arvon tavoittelemiseen. Euroopan Unionin perusoikeuskirjan, YK:n ihmisoikeusjulistuksen, Unicefin lapsen oikeuksien julistuksen ja Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus uskonnonvapauteen. Ei niissä enemmistöistä puhuta. Aluehallintoviraston keskittyessä vain positiivisen uskonnonvapauden toteutumiseen se antaa koulun

henkilökunnalle vapauden tulkita ja toteuttaa lakeja ja säännöksiä ihan miten sattuu.

Opettajan johdolla tapahtuvasta ruokarukoilemisesta luopumisen lisäksi aluehallintovirastojen tulisi ohjeistaa kouluja selkeillä säännöillä ja seurata niiden noudattamista. Sen sijaan sille näyttää riittävän muutama rivi mustaa valkoisella; koulun henkilökunnan selvitys, jolla ei ole mitään tekemistä todellisuuden kanssa. Näin ollen paitsi pienille lapsille, myös aluehallintovirastolle opettaja on auktoriteetti, jota ei kyseenalaisteta.

Poikani aloitti syksyllä esikoulun. Hän on ryhmänsä ainoa, joka ei kuulu kirkkoon. Mennessään ala-asteelle hän tulee todennäköisesti olemaan lähes sadan oppilaan koulussa ainoa uskontokuntaan kuulumaton. Elämäkatsomustiedon opetuk-

sesta en edes haaveile. Uskonottomien oikeudet ovat valtakunnallisestikin vielä suuri ongelma, täällä Pohjanmaalla käsitettä ei edes tunneta. Jos erehdyt raamattuvyöhykkeellä puolustamaan näitä oikeuksia, saattaa sinulle käydä kuten minulle. Paikallinen pappi haukkuu tyhmäksi. Tutut, jotka ennen py-sähtyivät vaihtamaan kuulumisia, eivät enää edes tervehti. Sinua yritetään jopa käännättää. Tämä on kuitenkin pieni hinta, jonka mielelläni maksan, jos saan keskustelua aikaiseksi.

Muutokseen on vielä pitkä matka, mutta se ei ole mahdollinen, jos kukaan ei nosta asiaa esille. Siksi kannustan siihen kaikkia, erityisesti täällä Pohjanmaalla – tapauskovaisuuden, perinteiden ja enemmistön kannan kasvattamassa viidakossa. ■

Relativismi on rasismia

livi Anna Masso

Kulttuurirelativistien mukaan “kulttuureja”, ja uskontoja, ei voi pitää toisiaan parempina tai huonompina. Länsimaisten relativistien on helpompaa arvostella kristinuskkoa kuin islamia, koska kristinusko on “oma”. Vierasta ei sovi kritisoida omallakaan kotipihalla.

Relativistien mielestä naisten yksilöllisiä oikeuksia ei tule puolustaa muualla kuin lännessä, koska tasa-arvo on länsimainen idea. Brittitoimittaja Nick Cohen kiteyttää asenteen oikeutetusti ironisoiden: relativistisen logiikan mukaan tasa-arvo on välttämättömän vaaleaihoisille naisille Lontoossa, muttei ruskeaihoisille naisille Pakistanin Lahoressa – tai edes Lontoon maahanmuuttajalähiöissä.

Suomalaisen esimerkin kyseisestä asenteesta tarjosi tutkija Sanni Saarisen Helsingin Sanomien vieraskynäkirjoitus “Länsimainen naiskuva ei ole ainoa oikea”, jossa kirjoittaja julisti: “Naisliikkeen saavutukset ovat hienoja, mutta niiden merkitystä ei pidä ymmärtää yleismaailmalliseksi.” Toisin sanoin, tasavertaiset oikeudet eivät ole tarkoitettuja ei-länsimaisille naisille.

Kirjoittaja protestoi Ranskan kasvohuntukieltoa vastaan vähätellen ranskalaisten musliminaisten osuutta sikäläisessä keskustelussa. Välillä perulaisten intiaanien perinteisiä sukupuolirooleja ihastellen hän pääättelee, että kehitysavun yhteydessä ei pitäisi edistää naisten asemaa, koska ei-länsimaisten naisten tasa-arvon tukeminen on kolonialismia.

Näkemys, jonka mukaan vain länsimainen kulttuuri on kehityskykyinen, mutta muut “kulttuurit” pitäisi museoida muuttumattomiksi kokonaisuuksiksi perinteisine arvoineen, on valitettavan yleinen yliopistomaailmassa. Jos tasa-arvokäsitys on “erilainen”, mutta yhtä hyväksyttävä eri aikoina ja eri yhteiskunnissa, kuten relativistit väittävät, miksi ihmeessä suomalaiset naiset halusivat ulos hellan ja nyrkin välistä sata vuotta sitten? Mitä varten iranilaisnaiset osoittavat kaduilla mieltä?

Relativistit pitävät “kulttuureja” ehjinä kokonaisuuksina, näkemättä erimielisyyksiä ja valtasuhteita niiden sisällä. Näitä homogeenisia pakkauksia täytyy pitää täsmälleen samanarvoisina keskenään. Uskontojakaan ei saisi pitää enemmän tai vähem-

män patriarkaalisina. Mutta voiko “patriarkaallinen” tarkoittaa yhtään mitään, jos ”patriarkalisempi” on mieleton ilmaisu?

Luterilaisessa kirkossa on laajalti hyväksytty naispappeus, siellä kiistellään nyt homoparien vihkimisestä. Voimme arvostella konservatiivisten pappien kantaa, mutta voimmeko sanoa, että katolinen kirkko, jossa naispappeus ja homoavioliitto eivät tule kysymykseenkään, on kuitenkin patriarkalisempi?

Kirkoissa sentään naiset ja miehet osallistuvat uskonnollisiin menoihin samoissa tiloissa, joihin he kulkevat yhdessä pääoven kautta. Valtaosa moskeijoista, länsimaissakin, osoittaa naisille takaoven ja erilliset tilat seinän takana, eikä salli naisten osallistuvan hautajaisiin eikä häihin – edes omiinsa. Eikö sitten islamia voi sanoa kristinuskkoa patriarkalisemmaksi?

TIME-lehti julkaisi äsken järkyttävät kuvat afgaanityöstä, jolta talibanit olivat leikanneet nenän irti – siksi, että hän pakeni miehen luota, jolle hänet oli pakkonaitettu. Iranissa naisia tuomitaan edelleen kivitettäväksi aviorikoksista. Näissäkin tapauksissa kyseessä on “kulttuurinen” tapa.

Relativistinaiset, puolustaessaan burkaa, eivät koskaan arvostele purdah-järjestelmän (josta burka on vain osa) muita puolia – pakkoavioliittoja, holhousjärjestelmää, joka kieltää naisilta oikeuden tehdä itseään koskevia päätöksiä, sukupuoli-segregaatiota tai kunniamurhia. Sen sijaan he kauhistelevat naisia väitettävästi sortavia “länsimaisia kauneusihanteita”.

Pakon edessä he myöntävät, etteivät he “tietenkään” kannata väkivaltaa tai Talibania. Mutta missä menee raja, jossain kasvohuntujen ja kivityksen välillä? Konservatiivisten uskonoppineiden mukaan kumpikin kuuluu islamilaiseen kulttuuriin, liberaalimuslimien mukaan ei kumpikaan. Voivatko suomalaiset, uskonottomat naiset opastaa kumpiakaan tulkitsemaan heidän omaa uskontoaan oikeammin? Hekin vetävät oman rajansa omasta, siis eurooppalaisesta arvojärjestelmästä käsin. Eikö se ole yhtä “etnosentristä” kuin tasavertaisten ihmisoikeuksien vaatiminen kaikille naisille?

Toki jotkut naiset, Euroopassakin, kannattavat purdah-järjestelmää. Musliminaisetkin ovat erilaisia keskenään. Toiset taistelevat henkensä uhalla “länsimaisten” oikeuksien puolesta, toiset hunnuttautuvat vapaaehtoisesti, valvovat tyttäriensä “kunniaa” ja julistavat hunnuttomat naiset huoriksi.

Länsimainen relativisti tukee mieluummin jälkimmäisiä, koska he ovat autenttisempia ja eksoottisempia “toisia”. Näin syntyy mielenkiintoinen ti-

lanne: suomalaiset yliopistonaiset arvostelevat kovin sanoin Päivi Räsäsen uskonnollista konservatiivisuutta, mutta ihailevat fundamentalistisia musliminaisia, joihin verrattuna Räsänen on suorastaan ultraliberaali.

Iranilainen kirjailija Azar Nafisi kertoo loukkaantuvansa aina, kun joku lännessä vähättelee islamilaista sortoa argumentilla “se on heidän kulttuuriaan”. “Siinä tapauksessa noitien polttaminen on Manchesterin kulttuuria”, Nafisi tokaisee. Irakilainen naisaktivisti Nasik Ahmed kiihtyi Helsingissä 2002, kun häneltä kysyttiin vastausta näkemykseen, etteivät “länsimaiset” oikeudet sovi kaikkiin kulttuureihin: “Eikö kurdinainen ole samanlainen ihminen kuin tekin? Mitä on Afganistaniin syntynyt tyttö tehnyt, ettei hän ole samanarvoinen kanssanne?”

Jostain syystä yliopistonaiset eivät kuule näiden – ja tuhansien muiden – naisten ajatuksia eivätkä heidän avunhuutojaan. He eivät huomaa tyttöjä, jotka rangaistuksena patriarkatin hiljaisesta uhmaamisesta menettävät elämänsä. Heille “kulttuurien” tasa-arvo on tärkeämpi kuin ihmisten. Jos se ei ole rasismia, mikä sitten on? ■

Naurua ja aurinkoa kesäpäivillä

Tiina Raevaara
Kuvat: Jarmo Niinimäki

Heinäkuun loppu toi vapaa-ajattelijat pääkaupunkiin. Liiton kesäpäivistä oli tänä vuonna vastuussa Helsingin vapaa-ajattelijat ry. Sää suosi jumalatonta tapahtumaa, mikä lienee taas uusi osoitus siitä, ettei ainakaan sään jumalaa ole olemassa.

Kesäpäivät aloitettiin lauantaina 29.7. päivällisellä Helsingin edustan Sirpalesaarella, jonne oli muutaman minuutin lauttamatka.

Aurinkoinen sää takasi, että osallistujat olivat liikkeellä iloisella ja rennolla mielellä. Kaikkiaan liiton jäseniä oli päivällisellä mukana noin kuusikymmentä.

Ennen päivällistä kuultiin esiintyjä, joista ensimmäinen oli radiotoimittaja Kirsi Virtanen. Hän on suosinut Yle Radio 1:llä kuultavassa ohjelmassaan provosoivia, mutta rationaalistejä usein miellyttäviä aiheita.

Kirsi Virtanen kertoi pitäneensä Helsingin vapaa-ajattelijoiden kesäisestä Vaihda Raamattusi pornoon -tempauksesta, ja esitti esimerkin hyvin toisentyyppisestä pornoa hyödyntävästä kampanjasta: virolaisen olutpanimon mainoskampanjasta, jossa oluen mukana saa joko vähäpukaisilla naisilla tai jalkapalloilijoilla kuvitettuja pelikortteja.

Ravintola Saari tarjosi erittäin herkulliset alkupalat, pää- ja jälkiruuan. Ruoka oli siis hyvää ja sitä oli riittävästi!

Illan toinen esiintyjä oli Vapaa Ajattelijastakin tuttu Iivi Anna Masso, joka pohti puheenvuorossaan muun muassa burkakiellon oikeutusta. Masso arvosteli erityisesti sitä, että ryhmät voisivat vaatia uskonnollisiin syihin vedoten omia uimahallivuoroja tai hankalia erityisruokavalioita. Jos uskonnolliset syyt riittävät omien uimahallivuorojen saantiin, sellaisia pitäisi voida vaatia myös muista täysin epärationaalisista syistä.

Liittovaltuuston puheenjohtaja Olavi Korhonen kertoi ruokailun lomassa, kuinka liiton jäsenyhdistysten jäsenhankintakampanjat olivat sujuneet. Kaikkiin yhdistyksiin oli saatu uusia jäseniä – eniten kokoaan oli kasvattanut Helsingin vapaa-ajattelijat. Korhonen arpoi avustajiensa kanssa pienet stipendit yhdistysten kesken.

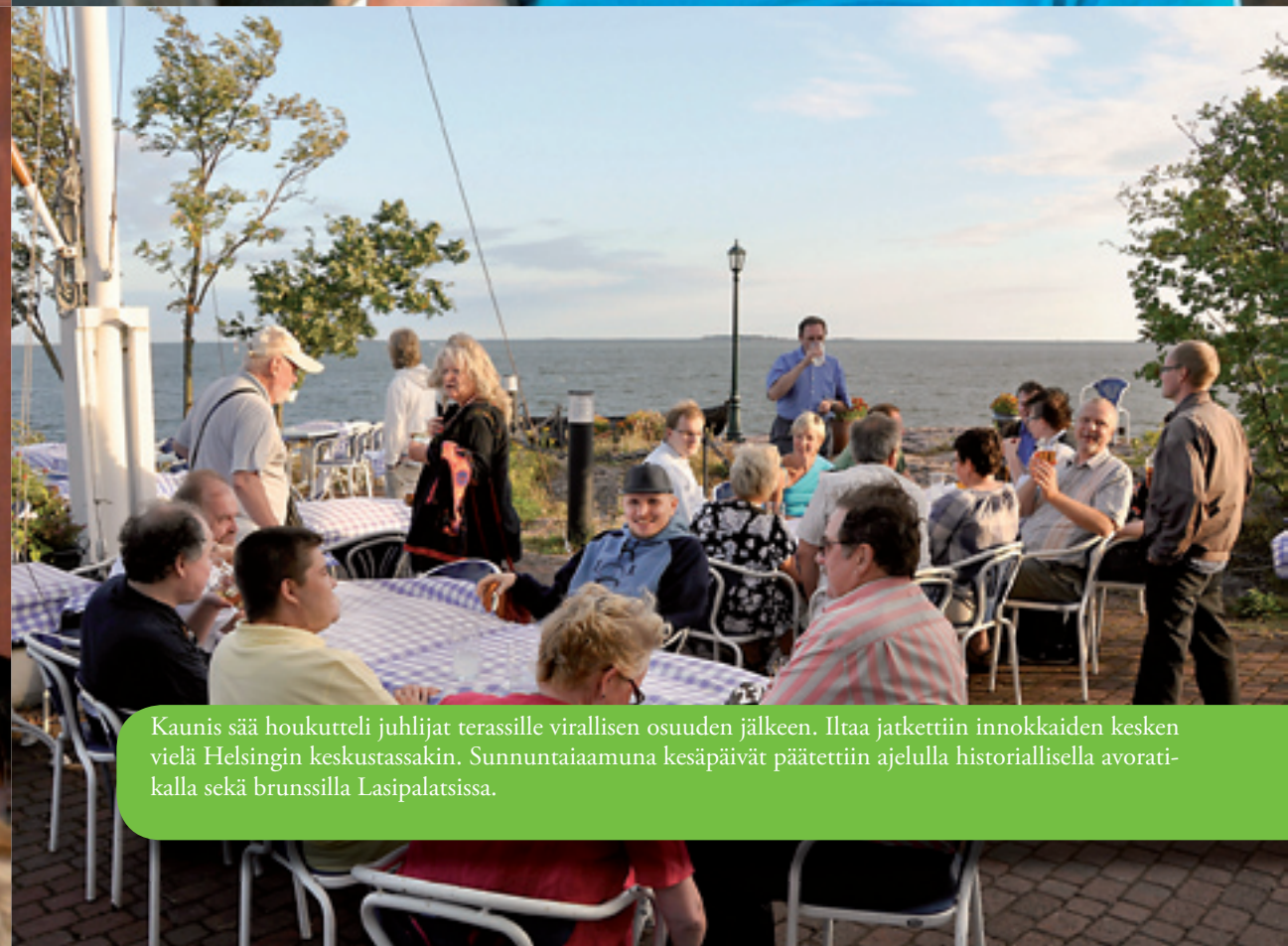
Illan viimeinen vieraileva tähti oli stand up -koomikko Risto K., joka tunnetaan myös Skeptikko-lehden päätoimittajana Risto K. Järvisenä. Esitys sai yleisön ulvomaan naurusta ja reväyttämään vatsalihaksensa. Risto rienasi niin vapaa-ajattelijoita eli ”sekulaareja seksihulluja” kuin ortodoksipappeja ja korsolaisiakin. Nyt me kaikki tiedämme, että kun erotiikkaliikkeet nimetään muualla maassa esimerkiksi ”Amorin apulaiseksi”, niin Korsossa sellaiselle annetaan kursailematon nimi ”Korson porno”.

Kesäpäivien järjestelyvastuussa oli erityisesti HVA:n hallituksen jäsen ja sihteeri Susanna Niinimäki. Suuri kiitos hänelle!

Myös liiton puheenjohtaja Jussi K. Niemelä pääsi ääneen illan aikana. Yleisöstä ehdotettiin puheenaiheeksi ”imagofasismia”, joka herättikin eloisaa keskustelua siitä, kuka saa määrätä, millaisina liitto tai sen jäsenyhdistykset voivat esiintyä julkisuudessa, ja mistä oikeastaan keskustellaan, kun aiheena on ”imagofasismi”.

Kaunis sää houkutteli juhlijat terassille virallisen osuuden jälkeen. Iltaa jatkettiin innokkaiden kesken vielä Helsingin keskustassakin. Sunnuntaiaamuna kesäpäivät päätettiin ajelulla historiallisella avoratiikalla sekä brunssilla Lasipalatsissa.

Heta Saxell

ARKIPÄIVÄN ATEISMIA, JA VÄHÄN JUHLANKIN

Luin 30-vuotissyntymäpäivänäni ilmestynyttä Helsingin Sanomia jälkikäteen. Kesälomalla on aikaa selailla vanhoja lehtipinoja. Varsinaista syntymäpäivääni juhlin perheen kanssa Italiassa; ateistin kolmekymppiset tuskin eroavat millään lailla uskovien tai uskomattomien syntymäpäiväjuhlinnoista, noin keskimäärin. Lehdestä siis luin vapaa-ajattelijan noin keskimäärin olevan kaupunkilaisen nörtin, nuoren naimattoman vasemmistolaisen miehen. Tästä keskimääräisyydestä tunnistin kaupunkilaisuuden ja nuoruuden, kai meidät kolmekymppiset edelleen nuoriksi lasketaan, sekä vasemmalta olemisen, omalla kohdallani sitoutumattoman. Muita määrittelyjä sitten olikin jo vaikeampi niellä. Mitä kummaa on vulgaariateismi? Olenko siis vulgaariateisti?

Sanakirjan mukaan vulgaari on rahvaanomainen, arkipäiväinen, alhainen. Arkipäivän ateisti ei ole olenkaan paha, sitähän tässä ollaan, eletään arkea ja ollaan ateisteja. Ateismi näkyy arjessa joskus enemmän, joskus vähemmän. Usein siinä arjessa tosin kohtaa erilaisia hyökkäyksiä omaa arvomaailmaa tai oikeastaan sen oletettua puutetta kohtaan. Lehtien yleisönosastoilla ateisteja parjataan hedonisteiksi, materialisteiksi, välinpitämättömiksi ihmisiksi, joilta puuttuvat ihmiselämää kunnioittavat arvot. Näistä kuvauksista en tunnista itseäni, tuskin kovin moni niin tekee. Kirkosta eroaminen on joillekin osoitus täydellisestä moraalisesta rappiosta ja välinpitämättömyydestä. Usein eroamisen taustalla on kuitenkin pohdintaa ja älyllistä rehellisyyttä. Miksi kuulua instituutioon ja yhteisöön, jonka jäsenyyttä ei moni ole itse valinnut, varsinkaan jos ei koe mitään yhteenkuuluvuutta kyseiseen ryhmään? Onneksi arvoja ei ole sidottu minkään ryhmän jäsenyyteen, mitä moni ateismin kriitikko ei tunnu mitenkään näkevän. Miten moni kirkon jäsen toteuttaa elämässään niitä niin kutsuttuja kristillisiä arvoja? Mitä ne edes ovat?

Vastaukset tuntuvat vaihtuvan aina vastaajan mukaan. Lähimmäisenrakkaus ei kuulu kovin monen kristityn arvomaailmaan, paitsi jos lähimmäinen on samalla tavalla ajatteleva, saman ryhmän ihminen.

Rahvaanomainen tai alhainen ateisti ovat määritelmänä jo pahoja. Rahvaanomaisen voisi toki kukaan niistä kääntää kansanomaiseksi. Kansanomainen ateismi kuulostaa jopa lempeältä, kansan syvien rivien tuntoja kuvaavalta termiltä. Tosin tällaista saamme vielä odottaa. Vaikka uskonnottomaksi itsensä mieltävien määrä on suuri, noin kolmannes suomalaisista joidenkin arvioiden mukaan, ateistiksi haluaa itsensä määritellä vain hyvin harva. Historian painolastistako siinä on kysymys vai haluttomuudesta ottaa kantaa uskonkysymyksiin kovin ponnekkaisesti? Ehkä sekä että. Kolmannes on kuitenkin jännittävä määrä, sillä kirkkoon kuuluu edelleenkin hieman vajaa 80 prosenttia suomalaisista. Mitä uskonnoton tekee kirkossa? Haluaisin kuulla tämän ns. hiljaisen massan vastaavan.

Ateistin arkeen kuuluu välillä myös kristityn juhlaa. Itse olen ottanut sellaisen linjan, että jos ihmiset kutsuvat juhlimaan kanssaan, menen toki mukaan vaikkakin olisi samaa mieltä juhlan toteuttamisen muodosta. Olen käynyt katolisissa, ortodoksisissa, tapakristityissä ja ultrakristillisissä häissä. Toisissa viihdyin paremmin, toisissa huonommin, mutta kokemukset karttuivat. Tänä kesänä omalle kohdalleni osuivat vain yhden sukulaislapsen rippijuhlat, ja tietenkin menin mukaan juhlaan. Kirkkoon ei onneksi edes kutsuttu. Lapselle oli tärkeää, että sukulaiset tulivat juhlimaan hänen elämänsä yhtä etappia. Parin vuoden päästä oma kummilapseni kirkkoon kuulumisen ajoilta pääsee ripille. Olen lapsen sylikummi, ja hän kysyi jo etukäteen, että tulethan sitten kirkkoon pitämään kättä pään päällä, kun hän pääsee ripille. Vastasin, että totta kai. Jos tati halutaan paikalle, tati menee – ja sulkee korvansa, jos on tarvis.

Juha Pihkala ja Esko Valtaoja: *Tiedän uskovani, uskon tietäväni.* Minerva, 2010.

HENKEVÄÄ KESKUSTELUA

Aimo Törmänen

Äkkiseltään voisi luulla, ettei tähtitieteilijän ja korkeasti oppineen teologin välillä voi syntyä mitään hedelmällistä ajatustenvaihtoa. Mutta koska kyseessä on kaksi hyvin alansa ja kirjallisen ilmaisun taitavaa miestä, niin myös lukijalle lohkenee paljon. Kirjoittajien tarkoitus onkin antaa eväitä omakoh-taiseen pohdintaan. Monologin me suomalaiset tunnustusti taidamme hyvin, mutta entä dialogin?

Juha Pihkala näkee moraalien alkuperän olevan uskonnossa, ja hänellä se kumpuaa kristillisestä vakaumuksesta. Tiedon merkitys on hänellä vuosien saatossa lisääntynyt. Uskonto on kuitenkin Pihkalle tärkein maailmaa hahmottava tekijä. Eläkeläispiispa on varsin maltillinen jumaluusopillisissa näkemyksissään.

Valtaoja agnostikkona ei pidä oikeana uskonnon asettamista ylimmäksi moraalien auktoriteetiksi. Hän katsoo, että uskonto voi antaa siihen tukeutuvalle parhaan ohjeen elämälle. Mutta uskonnottomat voivat elää täyttä elämää ilman korkeissa sfäreissä liikkuvia olentoja. Valtaoja pitää uskontoja tulevaisuudessakin merkittävinä tekijöinä. Uskonnollinen ajattelu ei tule katoamaan.

Pihkala katsoo valistuksen tehneen tiedosta ja tieteestä epäjumalan. Miten tämä käytännössä ilmenee, jää häneltä sanomatta. Vaikka emerituspiispa näkee tiedon ja tieteen ansiot, haikailee hän jälkimäiseltä ymmärrystä uskonnon omia opinkappaleita kohtaan. Pihkalan toive lieene turha, sillä uskontojen esittämät epätodet väittämät ne kaiken uskontokritiikin perustana ovat. Pihkala syyttää pariin otteeseen ”uusateismia” uskontovihamielisyydestä. Mielestäni se kertoo enemmänkin hänen mieskohtaisesta ahdistuksestaan, jonka on herättänyt kirkon saavutettujen etujen menettämisen pelko. Tämä pelko on Pihkalan kannalta aiheellinenkin, koska evankelisluterilaisen kirkon asema on heikkenemässä sen kaikilla keskeisillä toiminnan lohkoilla.

Herrojen kirjeenvaihdosta tulee esille useampaan otteeseen vapaa-ajattelijoiden toiminta, erityisesti onnistunut bussikampanja. Kun huomioidaan päätyvät kirjan sivuille, niin ei liiton toiminta ihan hakoteillä ole voinut olla.

Kirja-arvostelu

Koulujen uskonnonopetuksen suhteen kirjoittajat ovat selvästi eri näkökannoilla. Pihkala pitää nykyistä käytäntöä hyvänä. Se antaa hänen mukaansa lapselle parhaat eväät toimivaan aikuisuuteen. Tähtitieteilijä haluaa sen sijaan karsia kouluopetuksesta kaiken uskonnonopetuksen. Valtaoja pitää koulun tärkeänä tehtävänä auttaa lasta tekemään omia valintojaan.

Ovatko maailman asiat tänään paremmin kuin ennen? Valtaoja näkee nykyisyyden myönteisessä valossa. Tieteen ja tekniikan kehitys on mahdollistanut aineellisen ja henkisen kehityksen isolle osaa ihmiskuntaa. Parempi tulevaisuus ei Valtaojan mielestä ole itsestäänselvyys. Pisteliäästi hän suuntaa sanansa kirkon suuntaan, jonka kannattaisi vähentää ihmisten makuukamarien toimintojen ohjailua ja keskittyä oikeisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Pihkala ymmärtää talouden jonkinlaisena nollasummapelinä, jossa toisen vauraus rakennetaan toisen kustannuksella. Myönteisempi katsanto on mieltää talous sellaiseksi, että kaikki voivat voittaa. Valtaoja näkee asian näin. Saattaa olla, että hänen näkemyksensä lähentelee joskus naiiviutta, mutta se on optimistisempi näköala. Sellaista tarvitaan myös.

Kirjan teemana on uskonnon ja uskonnottoman maailmankuvan ero. Teoksen muita aiheita ovat muun muassa ihmisyyden synty, abortti, moraalien alkuperä ja perusta, tämän- ja tuonpuoleisuus sekä maailmankaikkeuden suunta.

Läntisissä maissa kirkot menettävät enenevästi jäseniään. Mitään pätevää keinoa kääntää suuntaus kirkoilla ei ole. Olen havainnut niiden alistuneen kehitykseen.

Valtaoja näkee myös kasvavan uskonnottomuuden vahvana myönteisenä voimana paremman tulevaisuuden puolesta. ”Ei niinkään siksi, että uskonnottomuudella olisi tarjottavanaan parempi malli tuonpuoleisuudelle (vaikka uskonkin, että niin on) vaan koska sillä on tarjottavanaan parempi malli tämänpuoleisuudelle.”

Pihkalan ja Valtaojan kirja antaa lukijalle aineksia oman maailmankuvan rakennuspuiksi. Siksi voin suositella kirjaa.

Vapaa-ajattelijat löysivät Raamatun

Teksti ja kuva: Nora Luoto

Seinäjoen vapaa-ajattelijat aloittivat heinäkuun tutustumalla körttiläiseen paikallishistoriaan sekä pohtimalla humanistista kilvoittelua ja uskonnottomien ja herännäisten samankaltaisuuksia.

Seinäjoen vapaa-ajattelijoiden jäseniä kokoon-tui kesätapaamiseen heinäkuun ensimmäisenä päivänä. Jussi Pikkusaaren johdolla tutustuimme Lapuan Hellanmaan ja Raamatun kyliin. Pikkusaari on syntynyt Lapualla 1939. Neljä sukupolvea ovat muovanneet hänen körttijuuriaan, herännäistä sukutaustaa. Pikkusaari on toiminut muun muassa Suomen Humanistiliiton puheenjohtajana ja hänelle on myönnetty Vapaa-ajattelijain liiton Väinö Voipio-tunnustuspalkinto.

Asiantuntevan oppaamme johdolla vierailimme Wanhan Karhunmäen körttimuseossa, jossa Pikkusaari valaisi herännäisyyden historiaa. Herännäisyys eli körttiläisyys on yksi evankelisluterilaisen kirkon sisällä toimivista herätysliikkeistä, ja se on saanut alkunsa Pohjois-Savosta ja Pohjanmaalta 1700-luvulla. Nykyään liikkeen katojärjestönä toimii Herättäjä-yhdistys, joka vastaa muun muassa Herättäjä-juhlien organisoinnista. Yhdistyksen pääpaikka on Lapualla.

Raamatun kylässä kuusien varjostaman hiekkatien reunalta löysimme ison kiven, johon oli kiinnitetty kyltti: ”Isonvihan kauhuja paossa oli täällä osa esi-isiamme. Tälle kivelle jäi heiltä raamattu, mistä kylä sai sitten nimensä.” Viereisessä kivessä oli myös kirjoitus: ”Hellanmaan miehet lähtivät tältä paikalta vapaussotaan 27.1.1918. Meidän uskomme, kotiemme ja isänmaamme vapauden puolesta.” Historian havinan keskeltä matkamme jatkui Lapuan hautausmaalle.

Lapuan Simpsiön hautausmaalla on kuuden lähialueen seurakunnan vuonna 2005 yhdessä perustama tunnustukseton hautaus-alue. Alueeksi on varattu tuhat neliometriä, joista käytössä on puolet. Perustuskustannukset tälle valkoisen lauta-aidan

reunustamalle nurmikonkaistaleelle olivat 10 500 euroa. Hautausmaahan yhä ollessa tyhjä on mukana enää puolet seurakunnista. Kesäretkemme idean isä Aaro Vaismaa toivoo, että vastuu hautausmaasta määrättäisiin kunnille, kuten suuressa osassa Euroopan maita on tehtykin: ”Kunnat huolehtivat muistakin yhteiskunnallisista tehtävistä, esimerkiksi neuvolat.” Evankelisluterilaiset seurakunnat ovat määrävässä markkina-asemassa, kun tarkastellaan hautausmaiden myyntiä, ja näin ollen aidosti tunnustuksettomat hautausmaat ovat kilpailullisesti syrjityssä asemassa.

Käytyämme myös viereisen hautausmaan herännäisjohtajien haudoilla oli aika suunnata kohti yleisötilaisuutta Lapuan kulttuurikeskus Paukussa. Jussi Pikkusaari puhui kilvoittelusta yhdistävänä tekijänä herännäisyydessä ja humanismissa. ”Kummassakin tapauksessa käyttäkseni Jaakko Eleniuksen ilmaisua ”Pitää olla nälkä”. Pitää olla nälkä sellaisten perusteiden löytämisen perään, joiden varaan voi omasta mielestään rakentaa kestävä elämänsä periaatteet. Sellainen nälkä johtaa heräämiseen, jota ilman tuskin kukaan liittyy sen enempiä herännäisyyteen kuin humanistiliikkeeseenkään. Ne eivät lupaa jäsenilleen henkilökohtaista taloudellista tai yhteiskunnallista hyötyä. Sen sijaan kylläkin kutsun kilvoitteluun. Humanismin sisältämässä kilvoittelussa on yksiselitteisesti kysymys eettisestä kilvoittelusta eli jatkuvasta kysymisestä, ovatko oman elämisen periaatteet kestävällä pohjalla. Mutta miten on kilvoittelun laita herännäisyydessä? Päällisin puolin katsottuna kilvoittelu on siinä nimenomaan uskon kilvoittelua, uskon säilyttämistä juoksun loppuun asti.”

Aaro Vaismaa kertoi Pro-Seremonioiden toiminnasta. Itsekin juhlapuhujana toimiva Vaismaa valotti ”Körttipääkaupungin” yleisölle uskonnottomien tapoja viettää elämän taitekohtiin liittyviä juhlia. Tämän jälkeen puheenvuoron piti Lapuan tuomiokirkkoseurakunnan tiedottaja Heli Karhunmäki, joka myös löysi yhtäläisyyksiä humanismista ja herännäisyydestä. Hänen mukaansa yhdistävä tekijä saattaisi olla epäily, epäily siitä onko jumala todella olemassa. Ymmärrän kyllä, miksi he tätä epäilevät. Omasta puolestani voin todeta, että ei, minä en epäile. Tiedän, ettei ole. ■

Reippaasti kaapista ulos

Ilkka Pyysiäinen:

Jumalaa ei ole.

Vastapaino, 2010.

Tiina Raevara

Kansainvälisesti arvostetuin ja tunnetuin uskontotieteilijämme **Ilkka Pyysiäinen** on tullut ulos korrektiuden kaapista uutuuskirjallaan *Jumalaa ei ole*. Teos on pamflettimuotoon kirjoitettu kärkevä uskontokritiikki, jollaista Pyysiäiseltä ei oikein osannut odottaa. Pamfletti ylittää positiivisesti.

Aiemmin Ilkka Pyysiäinen on julkaissut lähinnä tieteellistä kirjallisuutta sekä suomeksi että englanniksi. Suomeksi häneltä on ilmestynyt myös joitakin kansantajuisia kirjoja, kuten *Synti – ajatuksin, sanoin ja töin* (WSOY, 2005). Teos *Jumalan selitys – 'Jumala' kognitiivisena kategoriana* (Otava 1997), taas oli suomenkielisyydestään huolimatta kansainvälisestikin merkittävä polunraivaus, sillä kirjassa edettiin jo hyvän matkaa siihen suuntaan, mihin Pyysiäisen uskontotieteellinen tutkimus on sittemmin määrätietoisesti johtanut. Pyysiäisen mukaan 'jumala' on käsite aivoissa, niin sanottu mentaalinen representaatio, joka pysyy yleensä melko hämäränä uskovaiselle itselleenkin.

Uusin kirja on radikaali irtiotto aiempien teosten varovaisuudesta ja "puolen valitsemisen" välttelystä. Nyt Pyysiäinen liputtaa avoimesti ateismin puolesta, jopa paljastaa olleensa aina ateisti. Teologiaakin hän myöntää menneensä opiskelemaan vain siksi, että oppisi ymmärtämään uskovaisia. Opiskelu ei tuottanut tulosta, sillä tutkijanakaan Pyysiäinen ei ole ymmärtänyt, mistä jumaluskossa lopulta on kyse.

POLIITTISESTI EPÄKORREKTIA ILMAISUA

Pyysiäinen uskaltautuu kirjassaan räväköihin vertauksiin. Uskonnonopetusta hän vastustaa jyrkästi, paljolti samoista periaatteista kuin vapaa-ajattelijat. Pyysiäinen argumentoi nautittavan johdonmukaisesti teologi **Jyri Komulaisen** näkemykset lyttyyn. Teksti on paikoin hykerryttävän hauskaa, mut-

ta uskovaisia se varmasti loukkaa. Ehkä tämä on Pyysiäisen tarkoituksin.

Kirjan henkisesti raskainta luettavaa ovat kertomukset noitavainoista, joita Yhdysvalloissa on kohdistettu satanistirituaaleja muka harjoittaviin ihmisiin. Myös kuvaukset riivaajien manaamisesta ovat vertahyötyviä. Tekijä ottaa kantaa myös erilaisia ihmisoikeusloukkauksia vastaan: muun muassa pikkupoikien sukuelinten silpomista Pyysiäinen ei katso suojeasti – eikä pidäkään katsoa.

Hauskimmillaan Pyysiäinen on kirjan alkupuolella. Hän tarkastelee varsin hykerryttävästi helvetin historiaa. Myös neitseellinen syntymä saa mitä ansaitsee eli täydellisen lyttäyksen. Kaupan päälle tekijä vertaa uskonnollisuutta yhdessä paikassa skitsofreniaan, toisessa Ankkalinnaan. Tämä suututtaa varmasti monia ateistejakin, mutta kärjistyksiset ovat asiayhteydessään hyvinkin perusteltuja.

TEOLOGIASTA EI JUURI OLE TIETEEKSI

Pamfletin loppuosassa Pyysiäinen kumoaa systemaattisesti teologien saivartelut Jumalasta ja osoittaa, ettei moraali riipu uskonnosta. Yksi pisimpään säilyneistä uskonnollisuuden harhoista on käsitys, etteivät tiede ja uskonto muka olisi ristiriidassa. Tekijä kumoaa tämän harhaluulon yksiselitteisesti osoittamalla, että aina kun tiede edistyy, teologit ajautuvat entistä jyrkemmin puolustusasemiin. Nyt voidaan jo puhua asemasodasta, koska tiede on osoittanut, ettei Jumala mahdu todellisuuteen, maailmankaikkeuteen. Seurauksena teologit ovat vesittäneet Jumalan tunteenomaiseksi abstraktioksi, käsitteeksi, josta pidetään hammasta purren kiinni.

Kuitenkin kirjan lopussa Pyysiäinen vetää kritiikkiään hieman takaisin, ottaa kohteliaamman asenteen ja peräänkuuluttaa vuoropuhelua. Hänen mukaansa lopullista totuutta on mahdotonta saavuttaa,

mutta hieman epäselväksi jää, mikä sellainen voisi ylipäättään olla. Jos tiede on osoittanut, ettei Jumala tarjota mitään lisää nykyiseen maailmanselitykseen, niin eikö tämä ole jo jonkinasteinen kohtalokas isku koko uskonnolliselle todellisuuskäsitykselle?

Ehkä Pyysiäinen tarkoittaakin uskovaisen henkilökohtaista tunteenomaista takertumista tärkeään kognitiiviseen kategoriaan. Sitä hän ei halua viedä uskovaiselta, eikä niin voi toki tehdä. Juuri siitä uskossa on kyse: tunteenomaisesta takertumisesta tärkeään käsitteeseen tai epämääräiseen käsitykseen. Tiedettä sellaisesta ei oikein irtoa.

KUNNIOITETTAVA VAKAUMUS?

On ehkä syytä mainita vielä erikseen kirjan kolmas luku, jossa käsitellään uskonnonopetusta. Kirjailija pohtii myös, onko uskonnollinen vakaumus ylipäättään kunnioituksen arvoinen. Jos joku uskoo perusteetta, ilman todisteita, yliluonnolliseen olentoon, miksi sellaista pitäisi kunnioittaa? Pyysiäisen mukaan sellaista ei kuulukaan kunnioittaa (kuitenkin kirjan lopun Vastaväitteitä-osiossa kirjailija osittain vetäytyy tästä mielipiteestä).

Jos vaikkapa juutalaisten ja muslimien perinteitä kunnioitetaan, altistetaan samalla pikkupojat ja eräiden muslimien kohdalla myös pikkutyöt rituaalisilpomisen uhalle. Miksi tällaista barbaarista tapaa pitäisi kunnioittaa? Vain siksi, että se on uskonnollinen? Pyysiäinen sanoo asian aivan suoraan: tällaisessa ei ole mitään kunnioittamisen arvoista. Se pitäisi vain uskaltaa sanoa uskovaisille yhtä suoraan kuin Pyysiäinen.

MITÄ KAAPISTA TULON JÄLKEEN?

Teoksen taustalla olevaa radikalisoitumista ei tosiaan Ilkka Pyysiäiseltä osannut odottaa. Aiemmin mies on ollut tunnettu maltillisista ja diplomaattisista kannanotoistaan. Viime vuosina hän on kuitenkin lähtenyt vähitellen, mutta varsin suorasukaisesti ottamaan kantaa myös yhteiskunnallisesti.

Jumalaa ei ole onkin suunnattu selkeästi suurelle yleisölle, eräänlaiseksi kansalaispuheenvuoroksi ja keskustelunavaukseksi, mistä osittain johtuukin kirjan provokatiivinen sävy ja tyyli. Kirjoituksista osa on aiemmin julkaistu esimerkiksi mielipidekirjoituksina. Tekijä on kuitenkin muokannut niistä yhtenäisen ja dynaamisen kiistakirjoituksen.

Jos jotain kirjasta jää kaipaamaan, niin ehkä tieteellistä tietoa uskonnollisuudesta. Mukana on toki joitakin Pyysiäisen tutkimuksiin perustuvia oivalluksia sekä muuta uskontotieteellistä materiaalia, mutta tuntien tekijän asiantuntemuksen enemmän-

kin olisi voinut näistä asioista kirjoittaa.

Mielenkiintoista on, miten *Jumalaa ei ole* tulee vaikuttamaan Pyysiäisen akateemiseen uraan ja hänen tutkimustensa jatkumiseen. Näin kärjekäs kannanotto lupaa kenties uudenlaista tutkimustakin. Useat itsenäiset ajattelijat ovat jo aiemmin vetäneet kognitiivisesta uskontotieteestä samat johtopäätökset kuin Pyysiäinen, vaikka väistämättömiä ne eivät kuitenkaan ole (ks. **Jussi K. Niemelän** kanssa kirjoittamani Jälkisanat teoksessa *Ateismi*, Vastapaino 2010).

Selvää joka tapauksessa on, että tieteen edetessä teologien taistelu käy aina vain epätoivoisemmaksi.

Ilkka Pyysiäinen

Moraalista ja humanismista

Timo Mykrä

Ihmisen moraalialia ei voi käsitellä siltä pohjalta, onko ihminen niin sanotusti uskovainen vai ei. Se, että Suomalaisista alle 90 prosenttia kuuluu joko evankelis-luterilaiseen tai ortodoksisen seurakuntaan ei tarkoita sitä, että kaikkien tulisi näihin kuulua. Jos esitetään vaatimus kaikkien kuulumisesta kyseisiin kirkkolahkoihin, kiistetään samalla länsimaisen demokratian olemassaolo, ja silloin puhutaan totalitarismista. Hyvin usein käytetään vertausta ”Humen giljotiini”, jolla tarkoitetaan, ettei arvoja voida johtaa olemassa olevista olosuhteista. Yksinkertaistettuna: kenenkään ihmisen arvomaailmaa ei voida sanoa ainoaksi oikeaksi totuudeksi.

Vuotuisista juhlapäivistä. Ei ole sattumaa, että joulun vietto ajoittuu vuoden pimeimpään ajankohtaan, aikaan, jolloin on talvipäivän seisaus. Juhannus taas ajoittuu kesäpäivän seisaukseen. Se, että näitä ajankohtia on juhlittu jo ennen kristinuskoa, on tieteellisesti todistettu. Kristinuskon omaksui nämä juhlapäivät vuonna 325 Nikean kirkolliskokouksessa, jossa keisari Konstantinus päätti kristinuskon olevan Rooman ainoa sallittu uskonto.

Vapaa-ajattelusta. Vapaa-ajattelijan käsite on syntynyt jo 1800-luvun puolella. Suomessa ensimmäi-

set yhdistykset on perustettu 1930-luvulla. En ole aiemmin törmännyt siihen ilmiöön, että vapaa-ajatteliijoita demonisoidaan, ei tosin moni muukaan tuntemistani vapaa-ajatteliijoista. Tunnen vapaa-ajatteliijoita jotka, vakaumuksestaan huolimatta, ovat kasvattaneet lapsensa kunnialla. Monet jopa yhteiskunnallisesti menestyviksi. Kenties dogmeihin perustamaton kasvatus ja rakkaus ovat olleet avain. Tämän päivän vapaa-ajatteluun kuuluu käsitys vakaumusten tasa-arvoisuudesta. Ei luulisi loukkaavan ketään? Kieltämällä ihmisen oikeus omaan vakaumukseen kuljetaan taas aiemmin mainitulla totalitarismin tiellä.

Humanismista. Liberalistiseen humanismiin kuuluu ihmisen oikeus tehdä omat valintansa, toki maan lakien ja asetusten rajoissa. Oikeutta rajoitetaan fundamentalistisissa islamilaisissa valtioissa varsin voimakkaasti. Tätä samaa oikeutta on rajoitettu Euroopassa, Saksassa 1930–1945, samoin Neuvosto-Venäjällä. Viimeinen eurooppalainen valtio, joka tätä harjoittaa, on Valko-Venäjä diktaattorinsa Lukašenkan johdolla. Ellei ihmisellä ole oikeutta päättää missä ja kenen kanssa asuu, ollaan jälleen diktatuurin ja totalitarismin tiellä. ■

Lahjoitus testamentti

(malli 1)

Minä allekirjoittanut _____ (ht. _____ - ____), määrään viimeisenä tahtonani, että kuolemani jälkeen kaikki omaisuuteni on menevä täydellä omistusoikeudella Kemissä kotipaikkaansa pitävälle Kemin Vapaa-ajattelijat ry:lle.

_____ ssä ____ . päivänä _____ kuuta 20 ____

Lahjoittajan omakätinen allekirjoitus:

Nimi: _____
Ammatti: _____
Osoite: _____
Postinumero: _____

Varta vasten kutsuttuna, yhtä aikaa saapuilla olevina ja esteettöminä todistamme täten, että _____, jonka henkilöllisyyden olemme todenneet, on täydellä ymmärryksellä ja vapaasta tahdostaan omakätisesti allekirjoittanut edellä olevan testamentin selittäen sen viimeiseksi tahdokseen ja testamentikseen.

Todistajien allekirjoitukset:

Nimi: _____
Ammatti: _____
Osoite: _____
Postinro: _____

Nimi: _____
Ammatti: _____
Osoite: _____
Postinro: _____

Lahjoitus testamentti

(malli 2)

Minä allekirjoittanut _____ (ht. _____ - ____), määrään viimeisenä tahtonani, että kuolemani jälkeen kaikki omaisuuteni on menevä täydellä omistusoikeudella Kemissä kotipaikkaansa pitävälle Kemin Vapaa-ajattelijat ry:lle sekä tyttärelleni/pojalleni _____ siten että _____ saa ainoastaan lakiosan. Kemin Vapaa-ajattelijat ry. maksaa lakiosan rahana.

_____ ssä ____ . päivänä _____ kuuta 20 ____

Lahjoittajan omakätinen allekirjoitus:

Nimi: _____
Ammatti: _____
Osoite: _____
Postinumero: _____

Varta vasten kutsuttuna, yhtä aikaa saapuilla olevina ja esteettöminä todistamme täten, että _____, jonka henkilöllisyyden olemme todenneet, on täydellä ymmärryksellä ja vapaasta tahdostaan omakätisesti allekirjoittanut edellä olevan testamentin selittäen sen viimeiseksi tahdokseen ja testamentikseen.

Todistajien allekirjoitukset:

Nimi _____
Ammatti: _____
Osoite: _____
Postinro: _____

Nimi _____
Ammatti: _____
Osoite: _____
Postinro: _____

Leimaamisesta

Kaikille on tuttua, että postimerkki mitätöidään, kun se leimataan. Samoin kaadettavat puut leimataan leimakirveellä, ellei ole kyse avohakkuusta. Ja meistä jokaista on leimattu joskus jollain lailla. Leimaaminen on luonteeltaan kielteistä; halutaan halveksia tai tuomita tai saattaa epäilyksen alaiseksi.

Toiset meistä kestävät leimailua, terve itsetunto saattaa kuitenkin olla koetuksella, jos koemme leimaamisen epäoikeudenmukaiseksi tai paikkansapitämättömäksi. Leimattu saattaa käpertyä leimaajien takia itseensä ja eristyä nyssykäksi, lauman viettäviksi. Vaikenemalla alistuu ja pelon alla muuttuu näkymättömäksi.

Jo lapset saattavat olla julmia toisiaan kohtaan. Muistan, että minuakin leimattiin köyhäksi siihen asti, kunnes kotiin saatiin puhelin, televisio ja auto. Vaatetukseen ja ulkonäköönkin puututtiin, mutta tuskin paine oli niin kova kuin nykyään kännyköiden, merkkipaateiden ja harrastusten aikana. Koulussa oli viisasta olla pinkon ja tyhmän välimaastoa, niin sai olla rauhassa. Keskivertona säästy liialta arvostukselta ja arvostelemiselta.

Leimatuksi ei voi tulla, jos ei tule julkisuuteen mielipiteeseen tai asetu vaikka valtataisteluihin josain järjestössä. Suomessahan on lähes 130 000 re-

kisteröityä yhdistystä, joten valinnan varaa on järjestäytyä mielipiteittensä mukaan. Ja samalla voi leimautua miksi vain. Enemmistö ei suinkaan aina leimaa vähemmistöä vaan useinkin pieni vähemmistö leimaa enemmistöä ”kaikell viisi”.

Ei ole kauaa kulunut, kun esimerkiksi työttömiä ja sosiaaliturvan varassa eläviä leimattiin sosiaalipummeiksi ja luusereiksi. Nyt kun työttömyys kohdistuu aiemmin hyväosaisiin puhutaan globalisaation uhreista ja syrjäytyneistä – leimat voivat lieventyä. Perinteiset nalkuttaja- ja sohvapurunaleimat ovat edelleen käytössä, mutta niillä on taustaltaan aika lempeä luonne.

Kovaa leimaamista ovat keskustelujen natsi- ja kommunistikortit. Joskus leimaukset osuvat, joskus ovat vain epätoivoisia merkkejä väittelytaitojen tai tosiasioiden tuntemisen uuvahamisesta. Asiaton leimaaja saattaa eristää itsensä toistoillaan. Olen havainnut, että jopa vapaa-ajattelijain keskustelupalstalla hyppään suosiolla joidenkin nimien yli. Välillä kyllä varmistan, että vieläkö henkilön mielipiteet ovat jankutusasteella vai eivät, etten itse sortuisi leimaamaan. Asenteet vain eivät muutu hetkessä jos lainkaan. Sama minua ärsyttävä piirre keskusteluissa on viimeisen sanan sanojilla tai ”juuri näin” -kirjoittajilla. Leimaan nuo tyytit ”paremmin tietäjiksi”,

joiden leimaamiksi ei ole mukava tulla. Minullakin on siis sivustaseuraajan vikaa. Siihen luonnollinen syy oli olla reilut viisitoista vuotta julkiateistina muun muassa Vapaa Ajattelijan tekijänä, luennoijana, radiossa esiintyjänä ja haastattelujen antajana.

Lopetin yksinhuoltajasyistä aktiivisen toiminnan liitossa vuonna 1994. Tuohon kauteeni sisältyi riitelystäkin ja leimaamista omassa pesässä. Tuolloin kuitenkin mielipide-eroista huolimatta sopuun päästiin aina neljän seinän sisällä ja ulospäin olimme yhtenäisiä. Kauteni loputtua olen havainnut mielestäni hyvän periaatteen lipsuneen ja vähäiset erimielisyydet ovat saaneet suhteettomia muotoja. Ja turhaa julkisuutta, josta kaiken karvaiset leimaajat nauttivat. Ilmeisesti kovanahkaisuus on kehittynyt herkkähipiäisyydeksi. Toki vapaa-ajattelijoiden uudet johtopölvät eivät ilmeisesti ole saaneet nauttia toisten järjestöjen valtataisteluista ja leimakirveiden leiskunnasta – siitä varmaan ohutnahkaisuus. Puhtaiden vapaa-ajattelijoiden keskinäisiä kisoja ei ole mukava seurata lehdistössä, mutta oppirahat meistä jokainen on tavalla tai toisella maksanut tai maksaa. Aatteemme uskonottomien etu- ja oikeusturvajärjestönä kestää kyllä pienet nahinatkin.

Ateistin leima on kovempi kuin vapaa-ajattelijan tai neutraalin uskonottoman. Moni asiaa tuntema-

ton pitää edelleen ateistia jumalankieltäjänä, vaikka esimerkiksi Wikipediasta löytää täsmällisempiä määrittelyjä. Agnostikon leiman ottaja pääsee helpomalla, sillä kanta vaikuttaa sivistyneeltä, hienolta ja hiukka ylevältä. Epävarmuuden tornista on helpompi katsella teistien ja ateistien sanailua. Minusta agnostisismi on luistelua eikä varsinaisesti mikään kanta jumaluusjuttuihin – eikös ole hyvä leima tuohon suuntaan. Epäilen kyllä, ettei kukaan kunnon agnostikko vaivaudu tuosta leimastani loukkaantumaan, ehkä vain jättää seuraavan kolumnini lukematta.

Kun nykyään voidaan kaikki valkoinen muuttaa mustaksi tai ainakin harmaaksi, niin onnistuisiko leimaamisen muuttaminen myönteiseksi. Ainakin lasten kasvatuksessa hoetaan myönteisen palautteen antamista, tukemista ja kannustamista, vaikka asiat menisivät kuinka mutkille tahansa. Voitaisiko hörhölaumaksi nimittely muuttaa iloisiksi veikoiksi ja sisariksi sekä elämästä nauttijoiiksi kuolemaa unohtamatta? Tai voisiko hajuttoman ja värittömän ryhmän nimetä maltillisiksi vapaa-ajattelijoiiksi? Tai tiukkalinjaisiin ateistiliikkeisiin nimittämällä periaatteelliseksi oikeaoppisiksi? Ja sitten valtaosa jäsenkunnastamme olisi tukijäseniä? Mielestäni tässä olisi meille myönteistä leimautumista, jolla kehtaa julkisuudessakin olla. ■

Vapaa-ajattelijoiden järjestödemokratia

Tarja Koivumäki

Heikki Orsila kirjoitti Vapaa-ajattelijassa 3/2010 liiton hallinnon uudistamistarpeesta. Hänen mukaansa VA-liiton hallintorakenne on byrokraattinen ja vanhentunut. Orsilan mielestä edustajat valitaan epäoleellisin perustein eivätkä he edusta toivottavaa kuvaa vapaa-ajattelijuudesta. He ovat liian vanhoja, eikä liiton toiminta tavoita uusia sukupolvia, jotka ovat jo äidinmaidossa sisäistäneet Internet-ajan tavat.

Aikaa on seurattava. Nuorten ihmisten tavoittamisessa on haastetta – ei vain vapaa-ajattelijoiden, vaan koko yhteiskunnalla, lehdistöllä, poliittisilla puolueilla ja kaikella perinteisellä järjestäytyneisyydellä. Neljän jo ajattelevaan ikään ehtineen lapsen äitinä jaan Orsilan huolen, vaikka artikkelin loppuosassa esitetyt konkretisoivat esimerkit liiton nykyisen johdon julkisuudessa esittämistä lausunnoista saavatkin miettimään, mistä huolesta oikeasti on kyse. Minun katsannossani nimittäin vähäisempi ”keskusjohtoisuus” tarkoittaisi ilman muuta myös enemmän alueellisia itsenäisiä kannanottoja ja tempauksia, jotka Orsilan mielestä taas ovat ongelma. Minulle tulee se vaikutelma, että koko kirjoitus on saanut vauhtia HVA:n tempauksesta ja muista kirjoittajaa närästäneistä julkisista esiintymisistä. Siksi kirjoitan nyt joistakin oman kolmikymmenvuotisen järjestötoimintani havainnoista.

Yhdistys elää tai kuolee täsmälleen sen jäsenen aktiivisuuden myötä. Yleensä aktiiveista on alitarjontaa. Lähes kaikessa yhdistystoiminnassa aktiiveja on vain kourallinen, ja heidän niskaansa kaatuu paitsi tekeminen, myös kaikki arvostelu. Yhdistysdemokratia on keksitty juuri tämän seikan vuoksi. Yhdistyskäytäntö on edustuksellista

siksikin, ettei mikään klikki ei voisi ajaa vain omia tarkoituksiaan.

Netti on mahdollistanut kaikenlaiset löyhät yhteenliittymät ja tuonut tullessaan ihmiskunnan historiassa vertaansa vailla olevan vaikuttamiskanan. Vapaa-ajattelijoiden tulee ilman muuta käyttää hyväksi kaikkia uuden median suomia keinoja. Eroakirkosta.fi-palvelu on ollut minusta merkittävä tapa hyödyntää uusia mahdollisuuksia, ja siksi toivon kyseiselle projektille valoisaa tulevaisuutta.

Itse kannan huolta mahdollisuudesta yhdistää menneistä ammentavat kokemukset ja sukupolvien elämänviisaus uusiin mahdollisuuksiin. Vaikka yhteiskunta hajoaa alakulttuureiksi, asiantuntijuusiksi, kuluttajaprofileiksi ja muiksi ihmisyyden pienosiksi, vapaa-ajattelijoiden pitäisi säilyä ymmärrys perimmäisestä ihmisyydestä ja järjestäytyneestä yhteiskunnasta. Yhdistysdemokratia on osa tätä rakennelmaa.

En tarkoita, että uudistukset olisi suljettava pois, vaan sitä, että itselle sopivia ajatuksia ei pidä ajaa vain muuttamalla järjestelmää. Jos oma näkemys asioista ei toteudu, kyse ei ehkä kuitenkaan ole vääryydestä. Yhdistysdemokratiassa asia tulee tarkistettavaksi viimeistään järjestöelimissä. Siksi kannatan säänneltyjä toimintatapoja myös pienimuotoisessa toiminnassa ja toisaalta mahdollisimman läpinäkyviä käytäntöjä. Harmillisen usein koko toiminta on ihmisistä kiinni ja loppuu, jos tekijä väistyy. Siitä huolimatta homma on rakennettava niin, että miehistö voidaan milloin tahansa vaihtaa. Ihmisten panos on korvaamaton, mutta itseään kunnioittava demokratia ei rakenna henkilökultteja.

Se, että toimijat ovat vastuussa monille, lisää

demokratiaa ja toki myös ”byrokraatiaa”. Vapaa-ajattelijatoiminnassa on olemassa erilaisia poliittisia ja maailmankatsomuksellisia painotuksia. Olisi kamalaa, jos joiltakin (joillekin epämieluisilta) ryhmiltä katoaisi mahdollisuus mittaauttaa kannatuksensa liitossa. Ymmärtääkseni liki kaikissa valtakunnallisissa järjestöissä tämä mahdollisuus on taattu käytännön asioita pyörittävää hallitusta laajemmassa liittovaltuustotason järjestelyssä. Vapaa-ajattelijoiden jäsenmäärän kasvaessa tämä alun alkaen ”maantapaan” luotu järjestelmä saattaa osoittautua tarpeelliseksi.

Tämä ei tarkoita, että yhdistysten tai jäsenten toimintaa yritettäisiin rajoittaa. Eihän näin tee nykyinenkään käytäntö, joka on omiaan lähinnä jakamaan vastuuta. Orsila taisikin olla huolissaan siitä, kuinka joidenkin aktiivien toimintaa saataisiin suitsettua, kun yhdistysdemokraattisin toimin se ei onnistu. Ongelma ei ehkä ollutkaan liian byrokraattinen vaan liian vapaa toimintamalli.

Jos tarkastelussa on yhdistysdemokratia, Heikki Orsilan kirjoituksen loppuosaa on vaikea yhdistää sen alkuosaan. Jos vapaa-ajattelijat toimisivat kuin yritys, operatiivinen johto olisi sekä tulostavuuksessa että ”poliittisessa” vastuussa. Silloin tulostavuuksellinen johto loisi strategian, jolla ”tuotteemme potentiaalinen kuluttaja” tavoitettaisiin mahdollisimman tehokkaasti. Silloin olisi välttämätöntä luoda yhte-

näinen tiedotusstrategia ja imago.

Ymmärrän Orsilan ajattelun hyvät puolet: idean ”myynnin” kannalta asia on mitä oleellisin. Mutta kun kyse on aatteesta, en olekaan enää varma. En haluaisi olla osana liikettä, jonka missio toteutetaan perinteisen moniäänisen kansalaisaktiivisuuden sijaan ”kaupallisen” tehokkaasti. Ajoittain kiivas keskustelu ja sen mukanaan tuomat epämukavuudet kuuluvat minusta oleellisesti kansalaisjärjestöjen olemukseen.

Näen Vapaa-ajattelijat tosiaan ensisijassa kansalaisjärjestönä, jolla on vieläpä hyvin traditionaalisesta yhdistystapaan suhteellisen monimutkainen ja ehkä paikoitellen hahmottoman visio yhteiskunnasta, jossa vallitsisi todellinen uskonnonvapaus, jossa rakenteet olisivat sekulaareja ja ihmiset vapaita ajattelemaan ja uskomaan mitä lystävät. Itselläni on ollut ilo olla osana paikallisyhdistystä, joka on myönteinen ja avarakatseinen ja tarjoaa puitteet hyvin monenlaiseen aktiviteettiin.

Toiminnasta syrjemmälle jättäytyvältä Heikki Orsilalta kuitenkin hyvä kirjoitus, josta kannattaa keskustella. Tekijöitä kannattaa myös aina kiittää.

Kirjoittaja on Helsingin Vapaa-ajattelijat ry:n varapuheenjohtaja.

Lähetä minulle lisätietoja

(Ilmoita sähköpostiosoitteesi)

☐

Tilaan Vapaa Ajatteli -lehden

☐

Haluan liittyä jäseneksi

(Ilmoita sähköpostiosoitteesi)

☐

Valitse jäsenyhdistyksesi edelliseltä aukeamalta:

NIMI _____

OSOITE _____

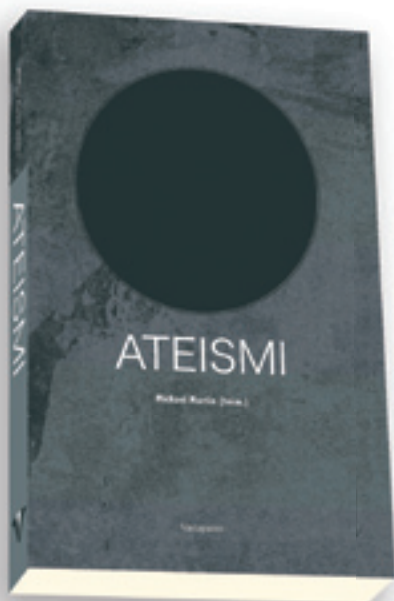
POSTITOIMIPAikka _____

SÄHKÖPOSTI _____

KIRJE-
POSTI-
MERKKI

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1
00530 HELSINKI

LUE VASTAPAINOA

Michael Martin (toim.)

Ateismi

429 s. • 37 €

Ilkka Pyysiäinen

Jumalaa ei ole

178 s. • 28 €

YHT. **55** €

tilaukset@vastapaino.fi
tai (03) 3141 3501